

АВАНГАРД

ІЛЮСТРОВАНИЙ

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ



РІК XVI

Ч.: 1 (65)

А В А Н Г А Р Д VANGUARD

журнал для молоді.
Офіційний пресовий орган
Центральної Управи
Спілки Української Молоді.
Виходить що два місяці.

bi-monthly
Official Press Organ of
The Central Committee,
the Ukrainian Youth Association
(in exile).

Редакційна Колегія: мгр. ГАНОВСЬКИЙ Є., ДЕРЕМЕНДА Я.,
мгр. КОВАЛЬ О., КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ І. (головний редактор),
мгр. МИКУЛА В., інж. ОЛЕСЬКІВ В., проф. САГАН З., д-р В.
СТЕБЕЛЬСЬКИЙ.

Редакційне листування і матеріали надсилати на адресу:
«Авангард», 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London, W 2.,
England

Адреса Адміністрації: "Avantgarde", 72 Bld Charlemagne,
Bruxelles IV., Belgique

АДРЕСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І КРАСВИХ УПРАВ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ та представників «Авангарду»:

Union de la Jeunesse Ukrainienne
(Центр. і Краєва Управи)
72, Bld. Charlemagne,
Bruxelles IV., Belgique.

Ukrainian American Youth
Association, Inc.,
P.O. Box 211, Cooper Station,
New York 3, N.Y.
U.S.A.

Ukrainian Youth Association,
140 Bathurst Street,
Toronto, Ont.,
C a n a d a .

Ukrainian Youth Association,
49 Linden Gardens,
Notting Hill Gate,
London, W.2., Gr. Britain.

Mr. W. Maykowsky,
51 Northcott Rd.,
Labour Park, N.S.W.
Australia.

"Prosvita" (SUM)
c. Soler 5039
Buenos Aires, Argentina

Ukrainischer Jugendverein,
Zeppelin Str. 67,
München 8,
Germany

Union de la Jeunesse Ukrainienne,
26, rue de Montholon
Paris 9e, France.

Sr. Jose Pawlyschyn,
Catia Alta Vista,
Calle Transversal 2A N-11B
Caracas, Venezuela.

Sr. Bohdan Bilynskyj (SUM)
Rua Piaui, 205 — Ap. 3,
Sao Paulo, Brazil

Sr. Iv. Lytvynovycz
Casilla de Correo 70
Encarnacion, Paraguay.

Фото на 1-ій стор. обкладинки: члени танцювальної групи
Осередку СУМ-у в Новому Ульмі, Німеччина.

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

(Наука, знання, література,
суспільно-політична думка)



ІЗ ЗМІСТУ

	Стор.
Мгр. О. Коваль: »Борітеся — поборете!«	3
Повідомлення про Конгрес	6
В. Буженко: Життя людини вповні органічне	8
М. Альта: Нова програма московських імперіялістів	12
Проф. В. Державин: Українська поезія і її національна чинність	19
Д-р Д. Бучинський: Доля української книжки	26
Мгр. М. Кравчук: Даймо нашому юнацтву журнал	39
Ж. Процишин: Коха́ння Лукіяна Рогожі	41
Б. Курилас: »Червона калина« і »Серпневе сонце«	50
П. Рій: В Південній Америці	51
Инж. С. Голяш: Лещетарський табір	56
Г. Королишин: СУМА в Дітройті	58
Л. Р.: Запорожці чи Реєстровики?	61
С. Капітанчик: Живи, Україно!	63

З надходячим святом

ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВОГО

*бажаємо всього найкращого
всім Крайовим Управам, Управам
Осередків і членам СУМ-у*

і вітаємо традиційним

**ХРИСТОС ВОСКРЕС,
ВОСКРЕСНЕ Й УКРАЇНА!**

Центральна Управа СУМ-у

»БОРИТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!«

О. КОВАЛЬ
(Голова ЦУ СУМ-у)

Минулий 1961 рік пройшов у нашій Спільці під могутнім гаслом »Свою Україну любіть!« в зв'язку з 100-ми роковинами від смерті нашого Генія Т. Г. Шевченка. З приємністю належить відзначити, що це прекрасне гасло не сходило з уст нашої молоді, виховників і громадськості. Всюди і при кожній нагоді його ми беззастанно повторювали і, де тільки можливо, застосовували на практиці.

Правдива, однак, любов не може бути тільки декларативна, на словах, а мусить бути чинна, динамічна і тривка. Якраз про таку любов була мова в минулому році. Як в давнину наша молодь йшла на Запоріжжя, щоб там підготувитись до боротьби з ворогами України, щоб »братів визволяти, слави добувати«, так і тепер нашим Запоріжжям стала чужина, де молодь має набувати знань і досвіду до боротьби за права і вольності свого народу. Тільки це може бути мірилом любови нашої молоді до України. Не погоня за особистими матеріальними багатствами, якою націховане життя нашої еміграції в більшості вільних країн, а ідейна наснага молоді спрямована на службу української справи, на святу боротьбу за визволення українського народу повинна бути законом нашої виховної місії. Українська сучасна молодь є здібна захоплюватись великими чинами нашої минувшини, як захоплюється минувщиною своїх народів молодь Америки, Англії, Франції і ін. Біда тільки в тому, що молодь вільних народів має ту минувшину змальовану в найбільш яскравій і захоплюючій спосіб, а наша молодь має тільки блідий відблиск української героїчної минувшини.

Візьмім для прикладу молоде українське покоління, що виховувалось в період між двома в'їнами на західньоукраїнських землях. Це був насправду світлий період, де в національному вихованні молоді був вплетений могутній подих перших визволь-

них змагань 1917-21 років. Не зважаючи на програні визвольні змагання, в учасників тих змагань не було якогось морального заломання чи дефетизму, а навпаки, був ентузіазм, горіння нового вогню, яким запаливались інші, а зокрема підростаюча молодь. Взяти хоч би факт існування військового видавництва «Червона Калина» у Львові, що в своєму періодичному журналі, прекрасно редагованому «Літописі Червоної Калини», пропагувало культ визвольної боротьби, або ті захоплюючі своїм бравурним змістом воєнні повісті і мемуари, що витискали свою глибоку печать на читачів. Тому ніщо дивного, що Західня Україна, маючи виховану на традиціях визвольних змагань молодь, була готова по 20-ти роках до нової боротьби з озброєними від стіп до голови ворогами. Велику роль в тій підготовці відіграли безперечно організації УВО і ОУН, що зуміли скапіталізувати моральну силу визвольного зриву і зробити критичні висновки до дальших, незакінчених змагань. Все ж таки без міту і героїзму перших визвольних змагань, змальованих учасниками в багатій воєнній літературі, тієї боевої паснаги, яку мало членство УВО-ОУН, було б не можливо шгучно викликати.

Вислід національного виховання української молоді тих часів на героїзм перших визвольних змагань дав себе пізнати в часі другої світсової війни, коли треба було чином реалізувати засвоєні ідеї. Тому вже в 1942 р. в час найсильнішої натуги воєнних дій на сході, Україна була здатна видати з себе повстанську армію, якої не знала ні одна держава в історії минулих воєн. Це був змаг нового покоління, яке рішило записати сторінки новітньої історії України під розділом ОУН-УПА-УГВР.

В підпільних писаннях тих педавніх часів було записано:

»Це українські повстанці розплачувались з катом-наїзником за грабіж української землі, за стогін болісний катсваних батьків і братів, за сльози зневажених матерей і сестер, за збиткування безжалісне над дітьми малими, за Україну. ...»Не при станках на чужині, на галерах новітніх, тужливі пісні невольничі співаючи, право на долю раба купувати нам. Отут, у лісі, де дощ змиває голову, а буйний вітер кучері розчісує, а свист куль замість колисанки, отут наше життя. Буйне, вільне, юнацьке! Не з'гнем ми по-рабськи карк, не схилимо голів у ярма!»

Так думали і писали і так діяли ті, що виховувались на культурі «Червоної Калини» в політичній боротьбі з окупантом, а відтак у збройній з новим паїзником. Так створилась нова епопея боротьби за волю українського народу — епопея УПА.

Та чи знає українська сучасна молодь стільки про славні героїчні дії УПА, як знали її попередники про дії українських армій перших визвольних змагань? На жаль, приходиться відповідати негативно. Сучасна українська молодь хоч і знає що таке УПА, то ще не зуміла перейнятися до глибин її духом, її палкими кличами і її безсмертним героїзмом. Однак було б мильно звинувачувати за це нашу молодь. Вина за це спадає на старше покоління — покоління учасників, що не видало з себе нових Купчинських, Дудків, Шухевичів, щоб у формі захоплюючих повістей і живих споминів передати печать тієї доби новому поколінню, як завдаток до нових чинів. Те, що досі появилось друком з боротьби УПА, хоч і є поважним причинком до її історії, то все таки не може витворити того духового підсоння, в якому виростали б нові титани, пройняті лицарськістю духа і гербїзмом своїх попередників. Для того потрібно щоб наша сучасна преса і книжкові видання в приступний ілюстрований спосіб малювали постійно картини і фрагменти велетенського змагу, що його провадили відомі, безіменні і безсмертні герої славної УПАрмії.

Прийнявши на 1962 рік гасло »БОРИТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!«, СУМ проголошує цей рік Роком УПА, в 20-ті роковини її постановя. Хочемо, щоб наше молоде покоління усвідомимо собі, що воно є пересемником світлих традицій боротьби, без якої фраза »Свою Україну любіть« не має свого логічного завершення і властивої сутті.

Розраховуємо на позитивний відгук учасників УПА і відкриваємо для них сторінки наших журналів, видань і цілорічної нивховної програми.

Ж Е Р Т В У Й Т Е
на пресовий фонд
Вашого журналу
» А В А Н Г А Р Д «

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО VII СВІТОВИЙ КОНГРЕС СУМ-у

Центральна Управа Співки Української Молоді (СУМ) повідомляє всіх членів, всі організаційні клітини і Крайові Управи СУМ-у, що згідно з параграфами 5 і 7 Статуту СУМ-у

VII-ий СВІТОВИЙ КОНГРЕС СУМ-у

відбудеться в часі від 18 серпня до 4 вересня 1962 року.

Щоб дати можливість якнайбільшій кількості делегатів особисто взяти участь у праці Конгресу, Центральна Управа СУМ-у на своєму засіданні 2. 12. 1961 р. рішила відбути VII-ий Світовий Конгрес СУМ-у в двох частинах: в Європі та Америці.

Перша частина Конгресу відбудеться в днях 18-20 серпня 1962 р. в Парижі, друга частина — в днях 1-4 вересня 1962 р. в Нью Йорку.

Програма Конгресу:

1. Відкриття Конгресу.
2. Вибір Президії.
3. Затвердження порядку нарад.
4. Відчитання та прийняття протоколу VI-го Світового Конгресу СУМ-у.
5. Затвердження комісій:
 - а) організаційно-статутової,
 - б) виховно-юнацької,
 - в) мандатно-номінаційної,
 - г) програмово-резолюційної,
 - ґ) видавничої,
 - д) фінансово-бюджетової.
6. Звіт з перевірки мандатів.
7. Звіти Центральних Органів СУМ-у.
8. Дискусія над звітами і уділення абсолюторії.
9. Святочна частина: привіти, програмова доповідь і зустріч з представниками духовних і світських Установ.
10. Звіти ділових комісій та дискусія над ними.
11. Вибір нових Центральних Органів СУМ-у.
12. Затвердження бюджету.
13. Прийняття постанов і резолюцій.
14. Окремі внески і запити.
15. Закриття Конгресу.

Кожна точка програми є дійсна для обидвох частин Конгресу. Право участі в Світовому Конгресі СУМ-у мають:

1. Делегати вибрані на Крайових З'їздах СУМ-у з розрахунком

один делегат на 200 членів СУМ-у і Юнацтва СУМ-у, при чому 100 останніх членів мають право на одного делегата.

2. Члени Центральних Органів СУМ-у.

3. Голови Крайових Управ СУМ-у.

Перша частина Конгресу обмежує себе до пророблення всієї програми і винесення пропозицій, залишаючи остаточне рішення за другою частиною Конгресу. Права делегатів першої частини Конгресу — суверенно рішати в справах СУМ-у — будуть заступати мандатовані ними делегати, що візьмуть також участь в другій частині Конгресу.

Для забезпечення гармонійності в ставленні проблем і оформленні пропозицій на першій частині Конгресу, Крайові Управи ЗДА і Канади виделегують туди принаймні по одному делегатові. З практичних мотивів, делегати з країн Південної Америки і Австралії повинні взяти участь в другій частині Конгресу.

Центральна Управа СУМ-у покликає до життя всі згадані в програмі комісії, які подасть на затвердження Конгресу. Комісії підготують звіти і внески на розгляд Конгресу.

За Центральну Управу СУМ:

О. Коваль,
Голова

Є. Гановський,
Ген. Секретар

ВЖЕ ВИЙШОВ З ДРУКУ

П Р А В И Л Ь Н И К ЮНАЦТВА СУМ-у

ВИДАНИЙ ЦУ СУМ-у

ЦЕ НЕОБХІДНИЙ ПІДРУЧНИК

ДЛЯ КОЖНОГО ВИХОВНИКА І

КЕРІВНИКА ЮНАЦТВА В СУМ-і

Замовляйте в Центральній і Крайових Управах СУМ-у.

ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ВПОВНІ ОРГАНІЧНЕ

В. БУЖЕНКО

Ніколи, мабуть, життя людини, як людини, не було в такому поневірянні, ніж воно є тепер, головню, коли та людина опинилася поза своїм рідним краєм. Тут бо на еміграції розпанючилась одна суспільна недуга, що її називаємо »винародовлення«, або з латинського: »денаціоналізація«, також »асиміляція«, або більш скрито »інтеграція«.

1. Тепер немає такої людини, як колись нею були, за Божим об'явленням, Адам і Ева, що не мали батьків, ані не належали до ширшої людської спільноти, бо її тоді не було. Нема, кажу, такої людини під сонцем, щоб була вирощена без безпосереднього впливу батьків, родини, опікунів, а також немає родини, що не належала б до ширшої суспільної побудови — племені, народу, нації.

Тепер це є явище природне і повсякденне і нікому навіть на гадку не приходить, щоб воно було інакше. Кожний уважає, що інший спосіб був би неприродний і ненормальний.

Однак, коли людина опиниться в середовищі і оточенні іншого народу, цебто змінить місце свого первісного побуту, добровільно чи примусово, то в неї часто наступає криза та зазіхає на неї грізна бакциля, що хоче знищити її духове обличчя.

Ось, напр., виїжджає якийсь емігрант у новий край. Його, очевидно, приймають, дають йому всякі полегші, але уважають, що той емігрант має тільки вегетативне і сенситивне життя, і тому було б злочином не дати йому хліба, одягу, мешкання чи лікарської допомоги. Однак, ніхто не добачує, або не хоче добачувати, що цей емігрант має також свого духа, часто вирощеного на багатих чорноземах старих культур, якого нове середовище заперечує. Видається, що дехто рад би бачити як ті новоприбулі топлять свої духові вартості в океані, кидають їх у море, як хидали у морські хвилі свої старокрасві кожухи наші перші емігранти за намовою різних пройдисвітів.

Деякі кола, опираючись на засадах французької революції, голосять, що вони є речниками »братерства, рівності і свободи«, але, на жаль, тільки односторонньої, не християнської, що все охоплює — навіть противників і ворогів. Коли своїм духовим вартостям вони приписують повні права, то відмовляють їх

категорично і безжалісно іншим, що теж мають у своїй душі неменше цінні і багаті для людства скарби духа. Вони попросту хотять скаструвати духово тих, хто приходить шукати кращого життя та свободи в новій країні. Ця акція духового каліцтва не є самочинна, ані не походить вона із здорових емігрантських кол. Вона зумисно і пляново ведеться різними «старшобратерськими» колами, які явно, а ще більше тайно, а до того вперто й організовано та при допомозі могутнього державного апарату, обрізують повноцінні духові вартості емігрантів і їх нащадків.

Ця категорична безвихідність і заголюканість викликає в мешканців іншого духового наставлення даної країни часто навіть недугу, а то й пощесь духового самообрізування, в наслідок чого цілі емігрантські родини роблять духовий аборт у своєму лоні.

Це легко можна спостерегти на всіх емігрантських групах. Першим етапом є **узагальнення** країни, звідки вони походять: «ми з старого краю», «з Європи», «звідтам» і т. ін. За тим іде впоювання в себе і ще більше в своїх нащадків, що вони там тільки «бідили», «нічого не мали», «ім там було зле», словом **хворобливе понижування** своєї країни і свого духового здобутку. Третім ступенем є **відмежування себе** від своїх нащадків: «ви вже тутешні», «вам треба думати про край, де живете» тощо. При тому **крок-за-кроком** вступає вперте **виелімінування** основних ознак свого походження, як мови, релігійно-обрядового побуту, звичаїв. За тим іде **пристрасне цурання і сором** признатися до своїх предків. Врешті, за **каїновою байдужністю** приходить найгрізніша стадія модерного яничарства: **метрополіфобство**, тобто ненависть до свого власного походження.

Про цей процес у наших часописах ми маємо аж надто багато показників. Пригляньмося, напр., що робить дана етнічна суспільність? Вона частенько таки сама вводить і спрочиняє цю недугу через невиразність поглядів і світогляду. Що більше, вона апробує і виправдує, як і багато інших виправдують, сьогодні таке фізичне і духове самогубство. Однак, це не є постулят природнього розвитку, а лише масове зараження широко закросної дегенерації новітнього суспільства і тих кол, що верховодять в даній країні та становлять етнічну громадськість.

Для цілоти людства, це є велика загроза і ми зараз покажемо, що життя людини є вповні органічне. Хто денационалізує чи денационалізується сам, той теж і деперсоніфікується (затрачує свою особовість) та стає асоціальним елементом.

2. Кожна, навіть частинна денационалізація, приводить до тяжкої хвороби, до деперсоніфікації, тобто затрати індивідуальності. Особовість чи «персоналітас», явище властиве тільки людині і це її суття прикмета. Життя людини складається з потягнень чи недотягнень її власного «я». Вміле і послідовне виховання власної особовости творить героїв і святих. Людина має тільки тоді силу, повагу і цінність, коли вона вміє бути собою. Якщо ні, то вона топиться в масі, скажім, блякує як погана фарба на сонці чи дощі і кришиться, як нетривалий камінь-вапняк під дією атмосфери.

І нічого не б'є так по особистості, як саме денационалізація. Вона вивлачує національний корінь тільки сповидно, бо типу

крови і расових ознак не змінить суццо ні місце народження, ні середовище, ні навіть затрата мови та звичаїв. Ні, бо денационалізація **нищить особу**, як таку. Вона вибирає їй очі, як колись асирійські царі робили це своїм полоненим. Духове життя теоритья власним «я», а не накладається державним апаратом, чи навіть вихованням. Це тільки свого роду тресура, хоч не собак, а людей.

Ось декілька доказів:

а) Нам самим доводилося бачити людей, що боялися власної тіні і показалися загнаною чередою у безвихідний кут, коли в одній державі переслідували чужі мови. Люди на публічних становищах були просто збиті і перестрашені як вівці і як про щось хотіли порозумітися, то робили це потихо і оглядаючись. Дехто навіть і на дозволений мові боявся заговорити, щоб не викликати злочинних елементів, які тоді мали сваволою, та підозрінь і наражати себе на зайві переслідування. Люди починали закопувати тоді своє власне «я», ховати своє обличчя і не один волів би бути тоді конем чи котом, бо йому іржати і м'явкати ніхто не забороняв. Суспільство виглядало тоді жалюгідно. З того то плодилися всякі опортуністи і пристосованці — «гурон насі» — наші горою, часто топчучи не тільки національні вартості, але й основні правила та закони моралі.

б) Тим натиском та «продукцією» цотьомкінських націй приведено людей до того, що вони обдурювали своїх власних тресувачів і їм показували себе тими, ким вони ніколи не були і (в ґрунті своєї свідомости) самі тресувачі їх такими не вважали.

в) Найклясичніший приклад деперсоніфікації бачимо в московській деспотії. В часах царизму там велася насильна і найбільш нагальна денационалізація, що витворило верству **людей без власної особовости**. Сам Достоевський назвав московського обивателя хворим душею! Тільки там могли бути «православні з Шенґерієвки», чи «здешні». А в теперішніх часах советського тсталітаризму, так звана «советська людина», то це вже не людина без власної особовости, а взагалі заперечення всяких сенситивних проявів життя. Бо й пес має свій власний інстинкт і знає, що йому є корисне, а що шкідливе, а в «советської людини» і того змислу не сміє бути, бо його заступає партія та різні вожді, що визначають критерії добра й користи.

г) «Модерні нації» заперечують також джерело особовости, що ним є батьківство. Ось послухаймо, що пише Осип Куккоф у своїй книзі «Батьківство» (розділ XIV):

«Без батьківства нарід не був би нічим іншим, як тільки потоком, що немає річища... Зовнішньо родина це не тільки об'єднання для означеної мети, але річево це жива істота. Батько є головою (точніше серцем). Кожний народ не тільки творить націю (державу, наша примітка), але передусім, як родина виривається від діяння часу. Ця група осіб є живою активною дійсністю».

Цей самий автор каже, що батьківство є раніше від самого батька! Отже, відрікаючися від етнічного походження, ми одночасно заперечуємо один із найважливіших вальорів особовости — батьківство.

г) Одначе й ті раціоналісти чи позитивісти і безвірки хотять мати людей в своїм ґроні і вони також кладуть наголос на особистість і на характерність. Та добре каже голляндець о. Ван Гіннекен, що люди обмежені самим характером, це особи, що живуть низькою наснагою. Навпаки, люди, що різблять свій характер акцією релігії, головно християнської релігії, це динамо високої життєвої напруги. І власне денационалізація в першу чергу суперечить релігії, яка відстоює повну рівність усіх людей, культур і рас, на всіх просторах і у всіх часах. «Не роби другому того, що тобі немиле». Немиле нам емігрантам, коли нам відбирають наші найвищі духові вартості, то і їм, як стануть емігрантами (це не є виключене) буде ґакож немиле. Рівнож ті, що покидають свої релігійні особливості (обряд), залишаються звиченими особовостями. Це не характери, але тростини, що вітром колишуться! (Пор. О. Шармот Т. І. «Родина педагоґія»).

д) Наглядним аргументом, що асиміляція є відособовленням показує зміна імен та прізвищ, що так часто трапляється поміж емігрантами. Ім'я — це зміст особи, тому Господь Бог в особливий спосіб приписує шанувати своє Ім'я. І нашу релігію та її визнання ми починаємо «В ім'я Отця і Сина і Святого Духа». А денационалізований сваток перший своїм вступним актом вважає **зміняти ім'я і прізвище**. Хочє попросту стати чимось другим не тільки етнічно, але й **іншою особою**.

3. Врешті логічним впливом двох попередніх недуг є дезасоціація людини (втрата соціальних прикмет).

Суццою і невід'ємною рисою людини є її товариськість. Про це вже старинні філософи були переконані і це наглядно бачимо навіть у примітивних народів. А денационалізовані осібняки виказуються на 100% асоціальними. Ось докази:

а) Щоденно помічаємо, що люди, які вирікаються своєї нації, тим самим усуваються від товариства. Для них найвищим проявом товарищкості є самотня поїздка на «вікенд», чи вузький «п'ікнік» і це все. Вдома найкращим їхнім зайняттям є бездушне сидіння перед телевізією, чи слухання муринаської музики в радіо. На всі інші прояви людського соціального життя ці люди дивляться очима теляти, що подивляє нові ворота, або, як вовк на зірки...

б) Катастрофальна байдужність до щастя і до терпінь ближнього. Ніде не побачите такої тупої незацікавлености до проблем ближнього, як між тими, що виреклися свого батьківства. Між ними ви й налік не знайдете бодай дрібку громадської санкції, тобто вияву негодування, з приводу занедбання громадських чеснот і обов'язків. Великим злом сучасного людства є те, що люди не реагують проти проступків доброго тону, справедливости, любови, пошани, ані не виявляють співчуття.

в) Сама зовнішність тих людей дуже сіра, сумна і непривітна. Напр., в СССР (як оповідають туристи ви не стрінете усмішки і певности у прохожих на вулиці). «Вільний світ» зі своєї сторони витворив таких, що уста мають тільки для жування гуми та спльовування і позіхання, а не на вияв захоплення, співчуття, пошани.

г) Та найбільш вимовним аргументом дезасоціації сучасного суспільства є уступчивість перед нахабністю людоненависників

і нечулисть на терпіння і біль мільйонів поневолених народів. Ніхто, мабуть, не торгував ще так людьми як ті, що визнали легальним право безбатьківства та дозволяють денационалізацію і русифікацію в советській тюрмі народів.

* * *

На жахливі спустошення денационалізації звернули увагу навіть ті, що не вважали її дотепер загрозливим явищем. Тепер вони стараються зберегти мову і культуру етнічних груп і не бояться визнати, що найбільше злочинних елементів є між тими, що виреклися свого батьківства, тобто найбільш природніх і Богом наданих зв'язків з своєю родиною і своїм народом.

Тим паче ми повинні присвятити більше уваги для цих справ, що заторкують нас безпосередньо і розв'язувати їх в світлі природнього права і згідно з Божими законами: тільки той пошанує чуже, хто власне вмів шанувати!

НОВА ПРОГРАМА МОСКОВСЬКИХ ІМПЕРІАЛІСТІВ І УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ

Микола АЛЬТА

Перший секретар ЦК КСМ в Україні, вірний прислужник московсько-большевицької партії Ю. Сльченко, на 22-му з'їзді компартії т. зв. «УССР» хвалився у своїй промові, що «комсомольська республіканська організація налічує в своїх лавах 3.200.000 членів комсомолу, а за останні два роки в його ряди влилося понад 750.000 молоді». Припустимо, що Сльченко сказав правду, хоч в це дуже важко повірити, бо як відомо, большевицька статистика 44 роки «хворіє» на хронічну гігантську і козамилування. Але він не сказав найголовнішого: скільки української молоді взагалі вибуло з комсомолу за останні два роки? Бо ж показником зростання кожної організації є не тільки загальна її чисельність і кількість новоприйнятих членів, але також і скільки людей з неї вибуло. Згідно з твердженням Сльченка, московський комсомол ніби перетворився в Україні в масову молодіжну організацію. Це також не відповідає правді. Справа в тому, що в поневоленій Україні, крім московсько-большевицького комсомолу, інших політичних організацій молоді не існує. Всі вони суворо заборонені. Всілякі спроби створити їх, використовуючи для того навіть легальне конституційне право «УССР», карається або розстрілом, або довгорічним ув'язненням в концтаборах. Коли б українській молоді було дозволено вільно творити добровільні демократичні організації, як це існує на Заході, тоді б ми почули, якої заспівав би Сльченко на з'їзді партії про «масовість» комсомолу!

Однак, навіть на підставі офіційних повідомлень Сльченка, з промови першого секретаря ЦК КСМ у Москві С. Павлова на 22-му з'їзді КПСС та повідомлень Центрального Статистичного Управління (ЦСУ СРСР) про чисельність населення СРСР на 1. 10. 1961 р., можемо вирахувати, що в РСФСР — властиво в Московщині — 60% російської молоді є членами комсомолу; в Україні — лише 32% і на інших неросійських землях 38% загального числа молоді. В цілому СРСР комсомольці становлять тільки 36% загального числа підсовєтської молоді. Такі відсотки аж ніяк не свідчать про те, що комсомол є масовою молодіжною організацією на поневолених Москвою неросійських землях навіть в умовах безоглядного тоталітаризму компартії. Навпаки, вони свідчать про великий спротив неросійської молоді компартії та її прибудівці — комсомолові. Про масовість можна говорити лише тоді, коли до комсомолу належало б 70-85% підсовєтської молоді.

Як відомо, некомсомольській молоді т. зв. «союзних республік» цілковито замкнені усі шляхи до студій у високих школах (для таких студій обов'язково потрібно мати позитивну характеристику комсомолу), на керівні адміністративні посади, заборонено працювати в наукових установах, на відповідальних посадах в армії, профспілках, колгоспах, радгоспах, промисловості тощо. Не заборонено тільки заперотрення її за межі рідної землі для рабської праці на московських новобудовах і цілих землях, як також дозволено працювати свинарнями, скотарями, чередниками, рільниками в колгоспах і радгоспах. І все ж такі неросійська молоді, не зважаючи на такі суворі обмеження, не вступає масово до московського комсомолу. Коли ж і стає комсомольцем, то тільки через тяжкі обставини підсовєтського життя, однак, всілякими способами уникаючи активної праці в самому комсомолі. Очевидно, є деяка частина й фанатичної молоді, що вірить в побудову комунізму в СРСР, але її меншість, і це переважно орденоносці, «герої» праці, ударники комуністичних бригад. В цьому немає нічого дивного, бо як говорить стара українська приповідка: «В родині — не без виродка в школі — не без дурня!» Тут потрібно мати на увазі й постійний наступ щоденної жахливої одноманітної московсько-большевицької пропаганди на душу підсовєтської молоді, яка іншого нічого не має, нічого не знає.

Комсомол — це штучний витвір московської нації, її рідної компартії. В перші місяці після захоплення влади большевиками в Московщині запеклий імперіаліст Ленін звернув увагу і на московську молоді, яка почала (1917-1918 рр.) добровільно творити пробольшевицькі молодіжні організації в Московщині. У жовтні 1918 року Російська компартія большевиків (РКП(б)) скликає I-й з'їзд московської молоді, в якому бере участь тільки 176 делегатів, молодих комуністів. Їх ніхто не вибирає, як тепер бреше «Історія КПСС» («Історія КСМ» в СРСР ще не написано!). Цей I-й з'їзд і створив московсько-большевицький комсомол — прибудівку РКП(б). В березні 1919 року VIII з'їзд РКП(б), затверджуючи партійну програму, оголосив самовільно московську большевицьку партію «міжнародною комуністичною партією» та затвердив існування комсомолу, як резерви московського імперіалізму. Таким чином, т. зв. «міжнародний комунізм», про який сьогодні помилково і вперто твердить Захід, фактично не існує.

бо він є стовідсотковим московським імперіялізмом, замаскованим під «міжнародний комунізм», а всі прокомуністичні і комуністичні молодіжні організації на Заході — це фактично п'ять колоні московського комсомолу, що керуються ЦК КПСС та ЦК КСМ. Для московської єдинонеділимської еміграції дуже вигідно підтримувати фальшиву версію про існування «міжнародного комунізму», бо тим самим «заперечується» існування відвічного московського імперіялізму, стверджується ніби КПСС є чужою, а не рідною компартією москалів, та що в СРСР, зокрема в Москві, щині також діє «міжнародний», а не московський комунізм. Про це українській мелоді на еміграції потрібно обов'язково знати, аби демаскувати розкладницьку підступну роботу компартій на Заході, різні комсомоли серед західної молоді та повинь брехні московської єдинонеділимської еміграції. Для інформації української молоді на еміграції подасмо, що на земній кулі в усіх країнах існує 87 комуністичних і прокомуністичних партій. Так звані робітничі партії за кордоном є прокомуністичні. На земній кулі існує 220 держав з населенням 3,2 млрд. осіб. Усі компартії нараховують 36 млн. членів, або 1,13% загального числа населення земної кулі. Члени компартій т. зв. «капіталістичного» світу розподіляються так: Західна Європа — 2,5 млн., Азія — 2,4 млн., Америка — 250 тис., Африка — 50 тис., Австралія і Океанія — 7,5 тис.; разом — 5.207.500 осіб. Отже, решта 30,8 млн. це члени компартій т. зв. «соціалістичного табору»: СРСР, сателітних держав Москви, Югославії, червоного Китаю, Північної Кореї, Північного В'єтнаму та Монголії. (Офіційні відомості журналу «Комуніст» ч. 6, 1961 рік, стор. 110.) Московсько-большевицька партія СРСР нараховує 9,8 млн. членів, в тому числі в Україні 1.580.000 осіб. В порівнянні з загальносвітовим населенням, а зокрема з населенням вільного Заходу, численність компартій світу дуже мізерна. Так у західній Європі вона дорівнює лише 0,4% загального числа населення. Такий правдивий образ т. зв. «міжнародного комунізму», проти якого можна дуже успішно боротися, коли б про це знав вільний Захід. Молоді в ком від 14 до 25 років на земній кулі нараховується понад 1,4 млрд. осіб, з чого приблизно 70 млн. комсомольців та лівих «демократів» (прокомсомольців). Це дорівнює лише 5% загального числа молоді у світі. Але тут треба взяти до уваги те, що в т. зв. «соціалістичному таборі» та в інших комуністичних державах (Югославія) нараховується аж 50 млн. комсомольців, а на «капіталістичний» світ припадає тільки 20 млн. В СРСР комсомол нараховує 19 млн. членів.

Таким чином навіть мала активізація 1 млрд. 330 млн. молоді світу для протикомуністичної боротьби до центру розторожила б комуністичні і протикомуністичні впливи «міжнародного» московського імперіялізму на Заході, що мало б велику, майже вирішальну вагу і для протимосковської боротьби поневоленої в СРСР неросійської молоді.

В Україні московського комсомолу до кінця 1922 року не було. Під час збройної боротьби України проти московської червоної навали в 1917-1921 рр. комісари червоної армії та установи ЧеКа насаджували силою комсомольські організації на загарбаних ними українських землях, але вони не мали ніякого ґрунту для існування. Українська молодь вела проти них таку звазтву

боротьбу, що комсомолі або панічно втікали на Московщину, або самоліквідувалися, або ж зброєю були винищені українськими національними молодіжними організаціями. 12-та Всеросійська конференція РКП(б) в 1922 році вирішила силою зліквідувати всі молодіжні організації в Україні, як »контрреволюційні«, незалежно від їхньої політичної фарби, навіть організацію соціалістичної молоді та жидівський Бунд. Таким чином на кінець 1925 року в Україні залишився тільки комсомол, як одинока легальна молодіжна організація, що керувалася з Москви. Однак українська молодь не підкорилася Москві. Вона не йшла до комсомолу, а творила в поневоленій Україні нелегальні націоналістичні організації. Це саме відбувалося і на інших неросійських землях. Коли заглянемо до офіційних комсомольських документів, то навіть і там знайдемо відомості, які стверджують про існування в ті часи, в умовах кривавого терору ЧеКа і масових репресій московської »диктатури пролетаріату«, нелегальних організацій неросійської молоді. Наприклад, в стенограмі VIII з'їзду Російського комсомолу занотовано повідомлення Бухаріна про існування двох нелегальних націоналістичних організацій молоді в Грузії і Вірменії, про існування широкої сітки націоналістичної організації української молоді в Україні. На пленумі ЦК КП(б)У та комсомольській конференції »УССР« у 1929 році було офіційно повідомлено про викриття установою ГПУ в Києві підпільної української »буржуазної« націоналістичної організації, СУМ, на чолі з Миколою Павлушковым. В 1932-33 рр. ГПУ щупало деякі сліди підпільної молодіжної організації у Вінниці та Запоріжжі, але розкрити її московській поліції не повелось. Протягом 1924-1930 років існувала підпільна організація української молоді в Київських советських офіцерських школах та в Київському політехнічному інституті. ГПУ її не викрило, але вона через суд над СУМ-ом і СВУ, самоліквідувалася. Навіть в умовах сталінсько-хрущовських масових репресій в Україні д'яли підпільні організації української молоді. На місце однієї таємно зліквідованої організації установами НКВД-КГБ поставали інші. Численні скаски, натяки комсомольської преси в Україні, вістки, що продіставалися на Захід, масові арешти українських націоналістів-революціонерів на Рідних Землях, масовий вивіз молоді за межі України — все це свідчення того, що українська молодь завзято воює проти московського поневолювача, його комсомолу, гуртується в нелегальних молодіжних гуртах, може навіть організаційно не оформлені. Та в тому немає нічого дивного! Для того, щоб в умовах підсоветської дійсності воювати проти комсомолу, треба мати неабияку розумову спритність, вивчати марксизм-ленінізм, знати ціле підсоветське життя, знайти ті щілини в московсько-большевицькій дійсності в Україні, аби через них вести боротьбу, розумно використовувати ворожу зброю проти самого ж таки ворога.

Для прикладу наведемо такий випадок, що його офіційно повідомлялося в »Комсомольській правді«. Молода комсомолка належала до бригади комуністичної праці, відмінно працювала на виробництві, перевиконувала систематично норми праці, активно вивчала в комсомольському гуртку марксизм-ленінізм, а у себе вдома палко молилася Богу, читала св. Письмо, таємно пропо-

вдувала християнську віру. Батько її був активний комуніст, але вона переконала його, що й він став віруючим. І таке відбулося на Донбасі, де працюють українські шахтарі, т. зв. «пролетарі». Там же, на Донбасі, в одній середній школі комсомолки прийшли до комсомольського комітету і поклали свої членські квитки на стіл, заявивши: «Марксизм-ленінізм вчить, що комуністична мораль не сполучна з християнською вірою. Заберіть від нас комсомольські квитки, бо ми — віруючі і не маємо бажання «плямувати чистоту комсомолу», — сказали комсомолки навмисне з квінами. Скільки їх не переконували, вони категорично стали на своєму і з комсомолу виступили.

Після 22-го з'їзду КПСС в Москві, який затвердив третю програму компартії на 20 наступних років, боротьба української та іншої неросійської молоді надзвичайно ускладнюється. Спекулюючи на притаманній кожній молодій людині романтиці, нова програма обіцяє підсоветській молоді комуністичне суспільство за 20 років. Ленін на III-му Всеросійському з'їзді комсомолу в 1920 році також обіцяв тогочасним 15-річним комсомольцям комуністичне суспільство, в якому, як пише нова програма московських імперіялістів, «...всі люди матимуть однакове становище в суспільстві, однакові умови праці, злиття в одну цілість фізичної і розумової праці, рівний розподіл матеріальних багатств...»

Поставимо собі таке питання: чи ж це не принадливе для підсоветської молоді, яка має сьогодні 16-20 років, живе в тяжких злиднях, виснажує себе на каторжній «соціалістичній» праці, одержує мізерну платню, аби через 20 років мати рівні умови праці, позбавитися, нарешті, постійних злиднів? Очевидно, що принадливе, тим більше, що сучасна молодь не знає «капіталізму», а московська пропаганда щодня брехливо переконує її ніби в цілому світі найщасливіше життя існує тільки в ССРСР.

Московські імперіялісти в новій програмі обіцяють, що сучасне молоде покоління житиме вже в комунізмі, який здійснить принцип: «від кожного — по здібностях, кожному — по потребах», а вони (потреби) «...задовільняться за рахунок суспільних фондів...» Це якраз відповідає віковим бажанням і сподіванням московської нації та її молодого покоління, яке від часів московського князівства мріє про «общину», загальну колективізацію, усупільнення суспільного і приватного життя, життя паразитів за рахунок визискування поневолених народів. Щодо поневоленої неросійської молоді, прищеплення їй вигаданої компартією т. зв. «комуністичної» псевдоморалі нова програма надає московському комсомолові необмежені права. «Центральне місце в роботі комсомольських організацій, — говорить програма, — повинно займати виховання у молоді безмежної відданості батьківщині (якій? Великодержавній Росії-СССР?). народові, комуністичній партії і справі комунізму, постійної готовості до праці на благо суспільства і до подолання будь-яких труднощів... Священний обов'язок комсомолу — готувати молодь до захисту соціалістичної батьківщини, виховувати самовідданих патріотів, здатних дати рішучу відсіч нападам будь-якого ворога...» (Журнал «Комуніст України» ч. 8, 1961 р., стор. 59.)

З цього змісту кожний переконається, що московському комсомолові КПСС наказала повністю денаціоналізувати неросійську молодь, перетворити її на покірних і слухняних рабів Москви,

щоб молодь не застановлялася перед тим, чи потрібно масово вмирати на фронтах за панування московських імперіялістів чи ні, щоб «добровільно» запроторювалася за межі рідної землі на будови московських мілітарно-індустрієних споруд.

Перший секретар ЦК КСМ С. Павлов, продовжуючи ганебну справу кагебіста А. Шелепіна, який був перед призначенням його на голову КГБ, першим секретарем ЦК КСМ до кінця 1958 року, вихвалявся перед Хрущовим і присутніми на 22-му з'їзді в Москві, що ЦК КСМ запроторив на цілину Казахстану і Сибіру 700 тис. молоді. ...»Але це була лише невелика частина тих, хто всією душею відгукнувся на заклик партії«, — заявив Павлов. З цього виходить: а) на цілину ЦК КСМ силою запроторив мільйони неросійської молоді, бо 700 тис. «це була лише невелика частина»; б) неросійська молодь чинить впертий спротив Москві, бо тільки 700 тис. «всією душею відгукнулися на заклик партії», очевидно, під примусом, а решта не відгукнулася. На різні «ударні» будови, говорив Павлов, примусово спрямовано для тяжкої фізичної праці 1,2 млн. молоді, а на тваринницькі ферми 2,5 млн. юнаків та дівчат. За хрущовським наказом у 1961 році запроторено у Казахстан 11 тис. молодих інженерів-будівельників та 18 тис. молодих педагогічних, медичних, сільськогосподарських і інших спеціалістів.

А. Шелепін — заеклий москаль, організатор злочинного вбивства Провідника ОУН сл. п. С. Бандери, працюючи першим секретарем ЦК КСМ в Москві, вислав у 1954 році 350 тис. комсомольців на цілинні землі, а в 1956 році 300 тис. молоді на Сибір, Далекий Схід і Північ для спорудження мілітарно-індустрієних об'єктів імперіялістичної Москви. В 1957 році він послав 650 тис. комсомольців, що закінчили десятирічку, в колгоспи на чорну фізичну працю.

18 листопада 1961 р. закінчився 12-й пленум ЦК КСМ, який ухвалив послати ще додатково: на електрифікацію залізниць — 80 тис., на будови в Казахстан — 25 тис., на будови 4-х великих електривень — 4 тис. юнаків та дівчат. Крім того, пленум наказав центральним комітетам комсомолу «союзних республік» спрямовувати щорічно сотки тисяч молоді на інші індустрієні будови в тайгах та пустелях, в колгоспи і радгоспи, на будови каналів тощо. Постає питання: Чому Москва так скажено запроторює неросійську молодь за межі її рідного краю? Відповідь дуже проста: тому, що Москва має великий жах перед національно-визвольною боротьбою неросійської молоді, бо ж від віків завжди було так, що боротьбу розпочинала завжди молодь. Це одне! Друге знаходимо в промові Хрущова на 22-му з'їзді та в програмі КПСС. «Спираючись... насамперед на братерську допомогу великого російського народу, всі радянські національні республіки створили у себе сучасну промисловість, національні кадри робітничої класи та інтелігенції, розвинули національну форму, соціалістичну змістом культуру... Виникнення нових промислових центрів, відкриття й розробка природних багатств, освоєння цілинних земель і розвиток всіх видів транспорту, посилюють рухливість населення (запроторення!), сприяють розширенню взаємного єднання народів СССР... Кордони між союзними республіками в межах СССР все більше втрачають своє колишнє значення... Розгорнуте комуністичне будівництво означає новий етап

у розвитку національних відносин у ССРСР, що характеризується дальшим зближенням націй і досягнення їх повної єдності... Процес вивчення російської мови, який відбувається в житті, має першочергове значення, бо це сприяє... прилученню кожної нації і народності до культурних досягнень усіх інших народів ССРСР... Партія буде, як і раніше, проводити політику **інтернаціоналізму** щодо національних відносин; вести неперимириму боротьбу проти проявів і пережитків всякого націоналізму і шовінізму, проти тенденції до національної обмеженості і виключності, до ідеалізації минулого і затушовування соціальних суперечностей в історії народів, проти віджилих звичаїв і нравів. Зростаючі масштаби комуністичного будівництва вимагають постійного обміну кадрами між націями... Ліквідація проявів націоналізму відповідає інтересам усіх націй і народностей ССРСР. (Журнал «Комуніст України» ч. 3, 1961 р., стор. 10, 62, 63.)

Перечитавши наведений тут уривок з програми КПСС, кожний зрозуміє з якою метою Москва запроторює українську та іншу неросійську молодь, а одночасно з тим на її місце присилає до «союзних республік» московських комсомольців.

Москва плянує до кінця 1980 року цілком зліквідувати як юридично, так і фактично т. зв. «союзні республіки» та всі неросійські нації в ССРСР. Шляхом вимішування неросійських народів з москалями, зокрема молоді, Москва прямує до того, аби створити один «советський народ» під керівництвом московського, а єдиною «національною» мовою в ССРСР буде тільки російська.

22-й з'їзд КПСС та 12-й пленум ЦК КСМ наказали 19 млн. членам комсомолу «виховувати» некомсомольську молодь згідно з приписами вигаданого в Кремлі «комуністичного морального кодексу». Зміст його з'ясував Ленін ще в 1920 році. «Нас, комуністів, — говорив Ленін, — звинувачують, що ми заперечуємо всяку мораль. Очевидно, таку мораль, яка має своїми підставами віру в Бога, Його вчення про мораль ми категорично відкидаємо і заперечуємо. Ми кажемо, що в Бога не віримо, що Його немає, бо Бога вигадали капіталісти і поміщики... Ми не віримо і в існування вічної моралі... В підставах комуністичної моралі лежить безбожництво...» (В. Ленін, Твори видання шосте, 1946 р., стор. 453.)

На прищеплення такої отруйної комуністичної моралі Москва та її ЦК КСМ мобілізували величезний арсенал брехливої пропаганди, школи, високі студії, різні політгуртки та курси, літературу, кіно, театр та інші засоби ідеологічного виховання. В таких тяжких умовах відбувається протимосковська боротьба української молоді на Рідних Землях.

На 22-му з'їзді Хрущов кинув гасло: «До праці для побудови комунізму!» Нашим сучасним гаслом, зокрема ж для української молоді на еміграції, що має тепер 10-15-20 років і яка буде жити і в 1980 році, мусить бути: «До ще більш активної боротьби, українська молодь на еміграції, за здобуття Української Самостійної Соборної Держави!»

З Рідних Земель приходять вістки, що українська молодь покладає велику надію на своїх братів і сестер, українську молодь на еміграції, чекаючи від нас активної моральної і ідеологічної допомоги. Виконаймо свій національний обов'язок перед воюючою молоддю на Рідних Землях, перед Воюючою Україною!

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ І ЇЇ НАЦІОНАЛЬНА ЧИННІСТЬ

В. ДЕРЖАВИН

»Воля — велике щастя, але й відповідальність; творчість — глибока радість, але й обов'язок... Тільки вимріяна, оброблена, глибоко перечута, суцільна й доцільна пісня Орфея перемагає сили адові, викликає високе почуття у фурій, спиняє колесо Іксіона, Сизифові дає відпочинок, Танталові — горжій води, Данаїд визволяє од проклятої роботи, допомагає кораблям спускатись на воду і диких звірів робить свійськими — культурна пісня культурної людини... Бог опанованої стихії, здорового надхнення, мудрої інтуїції, гордої творчості, бог великого джерела світла й тепла, покровитель усього творчого, будівничого, гармонійного — він повинен стати знаком і символом, провідником і стимулом нового нашого життя і нового мистецтва — бог Аполлон».

А. Ніковський ("Vita Nova")

Наколи вважати, що національна чинність літератури полягає не в формальній приналежності письменника до певної нації, і не в більш-менш механічному вживанні (або й зловживанні) певної національної мови, і навіть не в тому, що письменник більш або й менш правдиво «висловлює» чи то «фіксує» думки та почуття свого національного оточення, а в чомусь іншому й більшому — в тому, що він, письменник, збагачує, поширює, поглиблює національний світогляд свого народу, — тоді «національна література» становить не арифметичну суму літературних творів певного етнічно-національного чи мовно-національного середовища, а тільки специфічно національне в літературі, тільки частину літератури певної нації, проте частину найчистішу; бо це та література, яка формує націю духово, тривало позначаючись на її ментальності. Бо хоч політика теж деякою мірою формує націю, проте вона переважно обмежується тим, що в громадсько-державному пляні реалізує — або ж, принаймні, намагається реалізувати — ті національні чинники, які вже існують

і є зформовані; а формує націю її духовість, творена її мистцями, і насамперед мистцями духу — поетами й мислителями. Тому глибоку філософічну істину містить у собі відомий вірш П. Куліша: «Отечество собі ґрунтуймо в ріднім слові!» — хоч як неправдиво розумілось і глумачилось його українськими «народниками» в сенсі аполітичного «культурництва» та відмови від національно-державницької ідеології. Але так воно не є: при всіх своїх політичних ухилах і помилках Куліш завжди вбачав в українському народі саме націю, і то націю європейську, чия політична державність, проте, надається до поновлення лише тоді, коли спиратиметься на національному самоусвідомленні, уґрунтованому в отому духовому «отечестві» рідного слова — рідного національного письменства. Невтомно орієнтуючи українське письменство своїх часів на непереврені мистецькі осяги європейської літератури — не на московські їх відбитки — Куліш спромігся збудити в ньому свідомість приналежності України до повновартісних націй Європи і тим самим став одним із найбільших основоположників українського національного світогляду.

Проте не першим, і не тим, чия творчість стала для України найвирішальнішою — бо таким був Тарас Шевченко, що — подібно до Данта в Італії, або ж до Гомера в стародавній Гелладі: — своїм твором і впливом більше за будького іншого створив своє національне письменство, а тим самим і національну духовість свого народу; бо хоч він і мав літературних попередників, проте не в масштабі національної літератури: Котляревський, Гулак-Артемівський, Гребінка, Метлинський у поезії, Квітка-Основ'яненко в белетристиці, той самий Котляревський і Василь Гоголь у драматургії — все це була ще не національна література, а типовий провінційний регіоналізм, подібний до «провансальства» у французькому або до «алеманства» та «пляр-дойч» у німецькому письменстві. Закидати їм це було б несправедливо — адже їм доводилось розбудовувати українське письменство наново майже ні з чого: літературна традиція української барокової поезії 16-17 вік в вимерла була у 18 сторіччі — як у своїй світській лінії (гетьман Іван Мазепа), так і в духовній (Григорій Сковорода) — вповні і беззворотно.

Виразніші національні прагнення виявляються в поезії західно-українського первопочатку; проте здійснити ті прагнення й перейти **чинно** від регіоналізму до національного соборництва ні поети «Руської Трійці» — Маркіян Шашкевич (1811-1843), Іван Вагилевич (1811-1866), Яків Головацький (1814-1888) — ні їх безпосередні спадкоємці, ще не спромоглися були.

Всеохопний і справді соборницький вплив обох великих засновників української національної поезії — всенароднього поета Тараса Шевченка (1814-1861) і багатостороннього романтика Пантелеймона Куліша (1819-1897) — не лише визначив на десятки років вперед ідейний характер та мистецьке оформлення української поезії, але й певною мірою уповільнив та обмежив тимчасово її дальше самовиявлення — тим більше, що й сам П. Куліш лише пізно й лише почасти вийшов у ліричній поезії (відмінно від драматургії та прозової белетристики) поза межі канонізованого та доведеного Шевченком аж до найвищої мистецької досконалости народно-пісенного стилю. Тимчасом як українська літера-

турна проза, зовсім не зазнавши подібної односторонньо-беззастережної канонізації, повільно, проте цілком природно й невимушено розвивалась упродовж 19 віку за лінією всеєвропейського чергування літературних стилів — від сентименталізму через романтизм, реалізм і натуралізм аж до імпресіонізму і символізму напередодні 20 сторіччя — віршована поезія довгий час лишалась немов у зачарованому колі народньої пісенної лірики, не лише поновленої, але й штучно продовжуваної романтиками, підкоряючись їй незмінним — бо суто традиційним — правилам і більш-менш обов'язково наслідуючи її мотиви, способи вислову, почасті навіть і розміри. Справжнє збагачення національної поезії відбувалось, за того періоду штучної «пісенности», лише через відкриття та літературне оброблення діалектальної народньої поезії периферійних областей, як це, напр., успішно вчинив Осип Юрій Федькович (1834-1888) стосовно до буковинського фолклору. Перехід від романтики до т. зв. реалізму не вніс у українську поезію 19 сторіччя абичого мистецької позитивного або національно значущого — тільки понизив рівень поетичного смаку та вимог віршування: що не йшло далі торованим шляхом стилізації під народню пісню, те ставало примітивно зривованою прозою, патріархально-повчальною, або ж сповненою сентиментальними «вливами почуттів» — не без гідного пошани ідейного змісту, здебільшого навіть з аж надакцентованим патріотизмом, проте без найменших слідів творчого надхнення. Поодинокі потягнення до глибшої та мистецьки багатшої лірики, як от у слобожанського поета Якова Щоголева (1824-1898) і насамперед у самого П. Куліша, лишались довгий час без найменшої уваги.

Те завдовге панування романтично забарвленого народньо-пісенного стилю — поряд із стагнацією та епігонським надуживанням вже збаналізованої тематики в «поетів-реалістів» — не було, звичайно ж, самим лише наслідком сліпого наслідування неповторної Шевченкової поезії; причини лежали й значно глибше. Бракувало насамперед того формально чіткого, а духово — широко розкритого мистецтва, яке народам Західної та Осередньої Європи передав був, у високодосконалій формі греко-римської античності, великий рух Ренесансу 15-16 віків. Українська культура не зазнала була тоді відродження античності, а тому й не пережила пізніше правдивого клясцизму. Поважні історичні чинники — а серед них зокрема малозадовільний перебіг історії української церкви — спричинились до того, що українська культура, в своєму аж ніяк не бідному на духові зв'язки з Заходом, насамперед з Італією та Німеччиною, розвитку, фактично перескочила добу Ренесансу і перейшла за другої половини 16 сторіччя від схоластики пізнього середньовіччя безпосередньо до зрілого барокка; і це останнє вона спромоглась засвоїти швидко й майстерно, ба навіть творче припасувати його до себе, як це доводить насамперед пишний розквіт т. зв. сзуїтського барокка і ближчого до народніх смаків козацького барокка в українській архітектурі, але рівно ж і успішно латинізуюча духовна та світська поезія, проповідь, історіографія 17-го та початку 18 сторіччя, врешті й містично-пантеїстична релігійна філософія найбільшого українського мислителя — Григорія Сковороди (1722-1794). Проте ніяке формальне студювання античних авторів у славетній на весь слов'янський світ, заснованій 1631 р. Київській Духовній

Академії не могло заступити браку безпосереднього відчуття Ренесансу — того живого й почуттєвого засвоєння класичної давнини, яке подарувало Західній Європі поновлений ідеал автономної і самовистачальної особистої каліокаґатії*) гелленської культури — тієї «humanitas» Цицерона й Горація, всеохопного гуманізму Еразма, Леонарда, Гете.

Зрештою, цієї культурної прогалини зазнали не самі лише українці, але — більшою чи меншою мірою — чи не всі слов'янські нації; і ще на початку цього сторіччя чимало видатних мислителів мріяло і в Польщі, і в Росії, і на Балканах про наступний «слов'янський Ренесанс». Такий, проте, фактично відбувся в самій лише українській поезії; але попереду повинні ще були здійснитись його істотні передумови. Для виходу з зачарованого кола, накресленого фанатичними й здегенерованими епігонами «народництва» і любителями погано віршованої публіцистики, треба було поетів не менш великих і особистостей не менш певних свого епохального призначення, аніж сам Шевченко: і вони з'явилися, хоч і пізно. Це були Іван Франко (1856-1916), що в правдиво європейський спосіб колосально збагатив і поглибив ідейний виднокруг української поезії, і Леся Українка (1871-1913), що незмірено витончила й загострила її емоційний діапазон, обидва — письменники титанічної, сливе демонічної напруги та сили, справжні «потомки Прометейя» (за улюбленим висловом великої поетки), з аскетичною суворістю й твердістю викладу, скерованого радше до ідейної височини, ніж до образного багатства. Проте величезна відстань між їх прометеївським світоглядом і радше орієнтованою на «жаб'ячу перспективу» ментальністю їхніх сучасників спричинилась до того, що щойно наступна по них генерація спромоглась гідно оцінити їх геніяльну творчість.

Те молодше покоління висунуло на передній плян т. зв. модерністів (В. Пачовський, П. Карманський та інші на Заході. М. Філянський, В. Кобилянський, М. Вороний, О. Олесь та інші на Сході), що істотно спричинились до витончення та вдосконалення мови, віршування, поетичної образности; дещо пізніше — на початку першої світової війни — Павло Тичина перестилізував в емоційно якнайвиразніший, хоч разом і манірно-сентиментальний спосіб, символіку народньої пісні і тим протиставив пласкій «загальнозрозум'юлості» вислову засадниче аристократичнішу концепцію поетичного мистецтва. Водночас західноукраїнський літератор Микола Євшан (1895-1919) поклав початок українській літературній критиці як такій — себто скерованій на естетичне розуміння й тлумачення словесного мистецтва — скільки культивована доти під ім'ям літературної критики моралізаторська публіцистика, загалом кажучи, не виявляла розуміння літературної краси, отже й не сприяла йому.

Тим самим були створені найнеобхідніші передумови для того відродження античного класицизму, яке здійснилось в україн-

*) «Каліокаґатія» (за етимологічним значенням — «красо- і-доброта») — гармонійне поєднання чуттєвої краси і культурно-мистецьких та моральних ідеалів, концепція краси як конкретної артистичної синтези добра і істини.

ській поезії головне в характері київської поетичної школи неоклясиків 20-их років і вчинило на дальший розвиток українського письменства велетенське діяння. Цей рух часто зіставляється з поновленням української суверенної і соборної національної держави (1918-1921), яка лише по чотирирічних героїчних визвольних боях була змушена поступитись перед мілітарною перевагою советсько-російського комунізму. Дійсно, історичний зв'язок між рухом літературного Ренесансу і національно-політичним відродженням української державности є очевидним; проте він радше базується на факті тотожності, аніж причинової, бо та сама генерація й та сама національна еліта, що поновила державну суверенність, рівнож створила, висунула на передній плян і ідейно підтримала неоклясцизм в українській поезії.

Звичайно ж, мистецьки повновартісні представники інших стилів, належні до того самого культурно виплеканого ще за перед-революційних часів покоління, поділяли — щонайменше, спочатку — національно-політичну наставу українського неоклясцизму і зазнали значного впливу його аристократичного ідеалу «кальокаґатії» або в формально-артистичній площині, як от символи Олекса Слісаренко і Володимир Свідзінський, експресіоністи Микола Бажан і Тодось Осьмачка — або рівно ж і в світоглядівій, як от імпресіоністи Євген Плужник і Майк Йогансен, неоромантики Юрій Яновський і Ладя Могилянська. Навпаки, те, що належало не до тієї, ще передреволюційної, світоглядівій верстви, яка спромоглась поновити національну державність і ренесансове мистецтво слова, але до плебейської ментальности, культивованої вже по здійсненні соціального перевороту, неминуче вироджувалось на те примітивне варварство та гротескове викривлення, яке вважалося і вважається в Советському Союзі за «пролетарську літературу» і на чий немилій продукції (з біологічно-матеріалістичним і більш-менш советофільським світоглядом), звичайно ж, не маємо тут причин застановлятись. Не сам лише аристократичний ідейний світ неоклясцизму, але й його мистецька досконалість як така були, в характері «контр-революційних», цьковані та переслідвані принципово антикультурною советською московщиною — а рівно ж і її українськими «націонал-комуністичними» та «пролетарськими» попутниками й попіхачами — аж доки майже всі київські поети-неоклясики були або фізично винищені, як от Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, або ж змушені до зречення та політичного підлабузництва, як от Максим Рильський. Проте ті нечисленні з-поміж них, яким пощастило врятуватись за кордон — як от Юрієві Кленові і, значно пізніше, Михайлові Орестові — знайшли собі серед української національної еміґрації нове й найвищою мірою плідне поле творчої діяльности.

Українська політична еміґрація, спричинена несприятливим вислідом славетних визвольних боїв 1918-1921 років, лишилась в пам'яті українського народу навкі пов'язаною з величним розквітом українського національного письменства: за 20-их років — дедалі інтенсивніше зростання ідейно повновартісного поетичного артизму, позначене насамперед іменами Юрія Дарагана, Юрія Липи і Євгена Маланюка, за 30-их — пишне цвітіння т. зв. празької (чи то «вісниківської», за ім'ям редагованого Дмитром Донцовим «Вістника») поетичної школи — О. Ольжич, Олена

Теліга, Оксана Лятуринська та численні інші — що перебувала в здебільшого плодотворчих взаєминах із процесом ідейного й мистецького самовизначення та самооформлення західноукраїнської поезії в Галичині (Богдан Ігор Антонович, Богдан Кравців, Святослав Гордінський, Марія Підгірянка тощо). Своім ідеалістичним піднесенням і глибоким мистецьким смаком той літературний розквіт 30-их років гідно перейняв непроминущу традицію київського неоклясицизму 20-их років, викоренену більшовизмом у підсоветській Україні, проте збережену та перенесену 1931 р. на Захід наймолодшим членом київського «п'ятірного грона співців» — Юрієм Кленом, на величезну користь для мистецького вдосконалення еміграційної і західноукраїнської поезії. Тому й дальша доля сучасної поезії української національної еміграції залежить у першу чергу від безперервності й чинності ідейної та мистецької традиції 30-их років, яку зокрема пражська поетична школа піднесла була до ще небувалого артистичного рівня.

Во 1944 року скінчилась значуща доба в історії української культури — доба всеукраїнської національно-соборницької творчості на західноукраїнському терені та в суміжних середньоєвропейських країнах (тимчасом як середньо- і східноукраїнські землі від середини 30-их років впали були під советсько-російським терором у духово-німий маразм). Це була доба вже не самої лише ідейної співпраці українського Заходу й Сходу — як то було перед падінням російського царату 1917 р. — але й реального востання наддніпрянської політичної еміграції в національне життя насильницьки окупованих Польщею західноукраїнських земель. 1944 року, мірою захоплення тих земель советами, розпочалась доба еміграції для всіх національно-культурних творчих сил, як наддніпрянських, так і західноукраїнських, так що дальше існування української національної культури залежало і залежить виключно від національно-державницького патріотизму та соборницької національної солідарності самої лише української еміграції, яка повинна, в умовах свого дедалі ширшого територіяльного розпорощення, щонайменше зберігати й надалі високий ідейний і мистецький рівень національного мистецтва «вісниківської» доби. Ті роки, що вже минули, дозволяють ставитись до цього безмежно важкого і безмежно відповідального завдання з виправданим оптимізмом — не в останню чергу, також із причини величезного допливу нових культурних сил з осередніх і східних українських земель, що скерував за 1941-1944 років до Заходу численні й почасти висококваліфіковані літературні особистості, при чому національно-соборницькі світоглядові чинники значною мірою вже призвели до безпосереднього злиття старших і молодших літературних течій.

Ця стаття проф. В. Державина взята з

АНТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ,

виданої Крайовою Управою СУМ-у в Британії

Щоправда, цей доосередній націотворчий процес на еміграції — ще далекий від свого повного здійснення. Ще існують зокрема деякі суто східньоукраїнські політично-літературні групи та течії — як от, наприклад, «неохвильовизм»*) і внутрішньо споріднений з ним т. зв. «органічно-національний» напрямок — і не лише існують, але деякою мірою навіть діють; аналогічні явища даються, хоч і значно меншою мірою, взнаки і в деяких західньоукраїнських середовищах, особливо в тих, що походять виключно із специфічної літературної атмосфери колишніх львівських каварень. Проте репутація таких-от намагнень регіонального сепаратизму дедалі постійно понижується, і для дальшого розвитку національно-соборницького письменства на еміграції вони вже не становлять на сьогодні серйозної небезпеки. Але само вже існування їх зайвий раз виявляє, які численні і вперті рудименти провінційної обмежености, яке тяжіння до регіональної інерції, ми ще повинні подолати в нас самих, перш ніж соборно-українська література — а тим самим і правдива наша національна література, вкупі з залежною від її чинности цілою національно-державницькою духовістю — остаточно перетвориться з поодиноких верховинних осягів на суцільну духову єдність.

*) Так званий хвильовизм харківської «Вільної Академії Пролетарської Літератури і Театру» (скорочено «ВАПЛІТЕ»), заснованої 1926 р. письменником-комуністом Миколою Хвильовим (1893-1933) і примусово зліквідованої советами 1928 р., був своєрідним советсько-українським націонал-комуністичним месіанізмом, що його прихильників, попри їх більш-менш лояльне ставлення до московського окупаційного режиму в Україні, за 30-их років пильний щодо своєї ідейної та адміністраційної монополії московський большевизм систематично винищував за значною допомогою своїх українських агентів та найманців.

ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ В АНГЛІ!

Звертаємося до всіх ОДИНОЧНИХ ВІДБОРЦІВ «Авангарду» в Британії розрахуватися за наш журнал. Більшість передплатників одержує «Авангард» від ч. 50 і до кінця 1961 р. по ч. 4-5 (62-63) залягає за 14 примірників журналу, себто суму £1.15.0. Додаючи до цього однорічну передплату на 1962 рік, це робить суму £2.10.0. Апеліємо до всіх передплатників, які ще нічого не вилічили, вислати повищу суму перекресленим грошовим переказом (моні ордером) до нашого представника:

P. Lenkiwskyj
19, Hamilton Road,
Dollis Hill, London, N.W. 10.

Хто цього не зробить, тому будемо змушені стримати висилку «Авангарду». Числимо на виrozumіння членів СУМ-у і всіх прихильників молоді і сподіваємося, що вони не схочуть діяти на шкоду сумівського видавництва.

Адміністрація «Авангарду»

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ

Д. БУЧИНСЬКИЙ

»Мій краю прекрасний, розкошний, багатий!
Хто тебе не нищив? Якби розказать
Про якогонебудь одного маґната
Історію-правду, то перелякать
Саме б пекло можна! Данта старого
Полупанком нашим можна здивувать...«

Так писав наш найбільший поет-мученик і поет-філософ Тарас Шевченко в Орській кріпості в 1847 році, у своїй поемі «Іржавець». Іржавець — це назва села Прилуцького повіту на Полтавщині. Там зберігався чудотворний образ Матері Божої, так звана Плакуча Мати Божа. Образ був старинний. Знаходився він у церкві Запорізької Січі. Коли в 1709 році московський цар Петро I наказав зруйнувати Січ, то частина запорожців промостила собі дорогу шаблею і подалися на турецьку територію. Всі скарби запорожці залишили на грабіж москалям, тільки забрали зі собою свою Опікунку — Матір Божу. На турецькій території запорожці користувались особливою свободою, але не могли побудувати собі церкви. Але перше шатро, що розбили вони на чужій землі, присвятили Матері Божій. Там поклали Її ікону й молилися. Плакали запорожці, а з ними плакала й Мати Божа. По довгих роках блукання чужиною запорожці вернулися на Рідну Землю, збудували для своєї Матері муровану церкву в Іржавці. З того часу ікона Матері Божої постійно плакала, а народ повторяв, що Вона плакала за запорожцями. Ці самі слова Тарас Шевченко повторив по своєму десятирічному засланні в Москві, в 1858 році, переробляючи свою поему. Ясне, що тут і «маґнат і полупанок» — це не «сини сердешної України», а її вороги, вороги нашого народу, вороги нашої культури. Кожен ворог, що появлявся на нашій землі, винищував наші всі культурно-духові скарби, серед яких є також наша книжка.

Тож з певністю можемо сказати, що доля нашої книги така сама, як доля України, як доля українського народу. Слушно гетьман Іван Мазепа порівняв нашу Батьківщину з «чайкою, що вивела діток своїх при битій дорозі». Україна — це головний

шлях перемандрівки майже всіх азійських кочовничих народів, про які навіть Західня Європа не знає, яких назви задержалися тільки в нашій історії. Згадаймо тільки кілька найважливіших: чорні клубуки, хозари, печеніги, половці. Всі вони не щадили ніякого нашого матеріального і духового дорібку, але всі вони ніколи не перейшли західніх кордонів України, бо їх стримував меч нашого лицарства. Західні історики закидають нам, що Україна не брала участі в Хрестоносних походах. Це цілком неслухне, бо наше лицарство брало в тих походах участь, зокрема лицарі Галицько-Волинської Держави. Але коли б ми навіть не брали, разом із західнім світом, участі в Хрестоносних походах, то західній історик повинен знати, що українські Хрестоносні походи випереджують західні на кілька сторіч. Україна є дійсно передмур'ям християнства і оборонним муром Західньої Європи — у минулому перед різнородними азійськими кочовиками, а сьогодні перед кочовиками московського комунізму.

Коли Україна знесилася у боротьбі з татарами й туркками, то татари свobodно могли плондрувати Польщу, навідувалися до Мадящини, а турки в 1453 році зайняли Царгород, а в 1683 році обложили Відень, що такий був врятований українсько-козацькою зброєю, хоч славу козацьку забрав собі польський король Ян III Собескі.

Це означало б: "Inter arma silent musae", чи інакше в часі, коли говорить зброя, коли ведеться кривава боротьба, то мовчить письменницька муза, ніхто не має часу займатися приготуванням духової поживи для народу. Але, коли ми скажемо, що Україна від довгих віків є майже в постійній боротьбі зі своїми поганськими й християнськими сусідами, то це означало б, що на книжку в нашого народу не було часу. Але це був би погляд цілком помилковий, бо Україна від найдавніших часів по сьогоднішній день залишилась вірна своїй традиції — мечеві і книзі. Меч і книга — це невідлучні друзі нашого народу, яким ми залишились вірними до сьогоднішнього дня, не дивлячись навіть на найлютіші переслідування з боку наших ворогів.

Не можна навіть сумніватися, що не завжди наш вчений і письменник мав відповідні умовини для своєї наукової чи письменницької праці, але, з другої сторони — ніколи Україна не переставала родити героїчних оборонців і героїчних письменників. Тут треба пригадати слова нашого письменника із 17 ст. Йоаннікія Галятовського (помер 1688 р.), що писав про нашу книжку: «Не дивуйтеся. Чительнику тим помилкам, которії ся в тій книзі знайдуть, бо тая книга такого часу робилася, в которий більше есьмо утікали і на смерть, нежели на книгу тую, поглядали; ні единого імі покоя плоть наша, но во всім скорблице: вніуду брані, внутрьуду страхи».

Про письменність наших предків і їх книги дохристиянської доби не маємо конкретних відомостей, бо з тих часів до нас не дійшов ані один писаний пам'ятник. Богдан Лепкий слушно завважує, кажучи: «Годі думати, щоб нарід на такому ступені розвою, як були наші предки, обходився без письма та письменства, щоб він не творив того, що сьогодні називаємо літературою. На те вказують широкі зносини наших предків з ближчими й дальшими сусідами, добра торговельна мережа, а в торгівлі без письма не можна було обійтися. На це вказують договори з

греками (907, 911, 944), панонське життя св. Кирила, на те натякають також арабські джерела. Чи були то якісь слов'янські руни, про які говорить монах Храбр, називаючи їх «чертами і різами», чи азбуки грецька чи жидівська — про це, можливо, навіть ніколи не довідаємося, але рішуче можемо сказати, що письмо й якась література в старій передхристиянській Україні були».

Проф. Іван Огієнко, сьогоднішній Митрополит Іларіон, не тільки підтверджує здогад Богдана Лепкого, а доходить до беззастережного заключення, що письмо в дохристиянській Україні, значить до 988 року, було відоме. Він пише: «Свідчення »Життя Костянтина«, що він десь року 860 чи 861, будучи в Херсонесі. »обріте ту Євангеліє і Псалтир, руськими письмени писано і чоловіка обріт, глаголюща тою бесідою і бесідовав с ним«, це свідчення надзвичайно важливе. Я приймаю його так, як воно подає, отже виходить, що вже року 860 були в нас свої переклади, а це значить своє письмо. Цінне свідцтво »Життя Костянтина« переконливо твердить, що в IX віці на українських землях письмо було, але про нього нам нічого не відомо, крім того, що грек не вмів його читати. Арабський письменник Ібн-ель Недим розповідає у творі з 987 року, що руси мають свої письмена, які вирізують на дереві. Цей араб подає зразки руського письма, але, на жаль, його ніхто ще не дослідив і не прочитав».

Покищо на цих твердженнях і здогадах ми мусимо залишитись, хоч дуже бажалося б відкрити занавісу духового життя наших предків дохристиянської доби. При цьому треба підкреслити, що всі історичні й літературні пам'ятки, що попадали в руки наших ворогів, коли вони промовляли в нашу користь під якимнебудь аспектом, були по-варварськи знищені. Доля знищення постигла не тільки ті наші пам'ятки, що були писані й переписувані рукою в часах сивої дазнини, а навіть й багато наших першодруків. Ще у 18 ст. Москва грабувала по наших церквах всі старі рукописи й першодруки, палила їх на кострищах як еретичні, бо вони не відповідали її окупаційному духові як під оглядом окремішності нашої Церкви, так і під оглядом історичного й культурно-духового життя, нищила вогнем цілі наші бібліотеки й архіви.

УКРАЇНСЬКІ РУКОПИСНІ ПАМ'ЯТКИ

Заки згадати найважливіші пам'ятки українського рукописного дорібку, треба зазначити, що ті пам'ятки богослужбового й літературного характеру написані тодішньою українською мовою, яка абсолютно нічого спільного не мала й не має з мовою московською. Сьогоднішня московська мова створена щойно у 18 ст. Україна від найдавніших, ще передісторичних часів, жила своїм власним життям, творила свою власну культуру. Тоді, коли про нас згадують вже у 8 ст. арабські вчені подорожники, грецькі і римські історики, то про Московщину з того часу не маємо ніяких конкретних згадок. Історія »спільноти« українського, білоруського й московського народів постала пізніше, у 19 ст. і народилася вона не з науково-об'єктивної, а тільки з рації політично-колоніального московського концепту. Ніякої спільної »руської мови« для українців, москалів і білорусів ніколи не було. Правда,

Україна, що тоді називалась Русь, у віках 9-12 об'єднувала всі українські землі; до тодішньої Української Держави належали частинно білоруські землі і частина сьогоднішньої Московщини. Але це було об'єднання тільки політично-державне, а не етнічне й не мовне. Український, білоруський і московський народи мають свій окремий історичний шлях. Правда, згодом Московщина (у 12 ст.) одержала князів з Київської лінії Рюриковичів, але також правда, що основи під окреме Московське князівство поклав щойно в 1328 році князь Іван I Калита. Династичні посвоячення не дають ніяких основ, щоб твердити про якунебудь спільність народів, а вже в ніякому разі не дають ніякого права одному народові поневолювати другий і робити це ніби в ім'я ніколи неіснуючої етнічної спільноти.

Назва Русь абсолютно відноситься до українського народу й української землі. На московських етнографічних землях ця назва була настільки відома, наскільки приносили її зі собою українці-русичі, що вели на московських землях християнську й культурну місію. Це доказує навіть сама московська історія: до Петра I, точніше до 1713 року, сьогоднішня «Росія» називалась Московщина і так її позначували на всіх географічних картах до того часу. Петро наказав змінити назву Московщина на «Росія», що є здеформованою назвою Русь, чому протиставилися навіть самі москалі. Але Петро був майстром стинання голов яким своїм противникам...

Аж до 1654 року, це значить до Переяславської угоди, Україна з Московщиною ніякої мовної, культурної, історичної, а навіть політичної спільноти не мала. Військовий союз України з Московщиною в 1654 році був тією нещасною датою, яку донині Московщина вважає для себе законом, що дає їй «право» поневолювати Україну. Але Україна, не дивлячись на всі московські напасти, окремим життям жила аж до часів Катерици II, яку Шевченко назвав «жолодною вовчицею». Щойно Катерина, зліквідувавши в 1775 році останніх оборонців України, запорізьких козаків, позбавила наш нарід усіх автономних політичних прав і продовжувала імперіялістичну політику «спільного Бога й спільного царя».

Для виправдання окупації України Московщині потрібна була якась історична база, а що її не було, то в 1856 році московський професор Міхаїл Погодін видумав казочку, на основі якої москалі мали б жити в Україні від непам'ятних часів, а втекли на північну Московщину перед татарами. Виходило б таке, що москалі втекли перед татарами, а українці залишилися...

Казочка Погодіна, одначе, не прийнялася навіть у московській історії.

Сильніше зацпилася казка московських мовознавців на чолі з Ф. Фортунатовим, А. Шахматовим, Поржесинським, які створили «спільний котьолок» мовний: Вони твердять — цю теорію прийняли сьогодні також большевики — що до 12 ст. для українців, білорусів і москалів існувала спільна праруська мова. Ця теорія — це фантазія без ніякого наукового обґрунтування. проти якої дали поважні наукові аргументи не тільки українські, але також чужі вчені як Олександр Брюкнер, Ягіч, Міклошіч та багато інших.

Ніколи в історії ніякого праруського народу не було, що згодом

порозходився в різні місця, а цим самим не було ніякої праруської мови. Москалі взагалі не хочуть визнати нікого зі східних слов'ян, претендують, що сьогоднішня московська мова, яка штучно була створена, як мова літературна, щойно у 18 ст. була також праруською мовою, а всі інші мови, в тому числі навіть польська мова, як твердив це московський професор Будилович — це тільки зіпсуті діалекти московської мови. Факти нам говорять цілком протилежне.

В 988 році, за часів св. Володимира Великого, український нарід прийняв офіційно християнську віру. Говорю офіційно, бо християнство в Україні було відоме щонайменше два сторіччя перед тим. Вже бабуня св. Володимира Великого, княгиня сь. Ольга, яка сиділа на Київському престолі в роках 946-960. — була християнкою. Приймаючи християнську віру, Україна потребувала допомоги у формі як священників, так і Богослужбених книг. Хоч ієрархічно новостворена Українська Церква належала до Царгороду, але тодішня Греція-Візантія Україні майже нічого не допомогла, бо допомогти не могла тому, що наш нарід не розумів грецької мови. З такою допомогою прийшла Україні Болгарія, що в тому часі була на вершці свого культурного розвитку. З Болгарії дістали ми перші літургічні книги. Це не значить, що наш нарід досконало розумів болгарську мову, але розумів її краще, ніж грецьку. Очевидно, що спочатку в ужитку були болгарські літургічні книги, але скоро наші священники переписували і при цьому українізували їх. Ця мова до сьогоднішнього дня в Українській Католицькій Церкві залишилася літургічною мовою, але вона цілком інша від болгарської і не подібна до московської, зокрема, коли йде про її вимову. З тих старих книг згадати треба «Остромирове Євангеліє» з 1056 і 1057 років, переписане в Києві для новгородського посадника Остромира, від чого пішла назва цієї пам'ятки.

Рівночасно прийшло зацікавлення до іншої християнської літератури. Вже в тому часі були популярні в Україні твори Отців Церкви, а саме святих Івана Золотоустого, Івана Дамаскіна, Єфрема Сирина та інших. Відомі були у нас переклади й перерібки збірників св. Івана Золотоустого, як «Маргарит», «Златоструй» і «Златоуст». Було багато збірників релігійного і світського характеру. До таких належать відомі в Україні «Збірники Святослава». Правда, самі збірники прийшли з Болгарії, але в Києві їх переписано й перередагровано для Чернігівського князя Святослава Ярославича. Один з них має дату 1073, а другий 1076. У збірнику з 1076 року маємо навіть заохоту автора до читання книг і користі з цього читання. «Прикрасою воюка є зброя — навчає автор, — для корабля — вітрила, а для праведника — читання книжок». З цього також видно, що в тому часі було багато різних книг в Україні і були люди, що могли їх читати, бо інакше автор не мав би до чого заохочувати і не мав би кого заохочувати.

Крім того, в тих часах були відомі на нашій землі мінеї або оповідання про життя святих, прологи — короткі описи життя святих з моральними висновками, патерики або описи життя святих, але трохи точніші, ніж мінеї. Багата була в нас також апокрифічна література, зокрема євангелія Якова, Томи і Ніко-

дима, якими пізніше користувалися наші письменники, проповідники, драматурги. Ще іншим родом тодішньої лектури в Україні були повісті, «Варлаам і Йоасаф», «Про Троянську війну», «Олександрія», «Повість про Індійське Царство» та багато інших. Мали наші предки поняття про природничі науки, бо читали «Шестоднев», що був збіркою цитат св. Письма і старогрецьких філософів, включно з наукою Платона і Аристотеля. Іншою природописною книгою був «Фізіолог» — збірник сентенцій і оповідань релігійно-світського характеру. Відомий був також у нас збірник «Християнської топографії» Козми Индикоплава.

Це була література наших предків запозичувана, перекладена й перероблювана.

Не можна навіть сумніватися, що деяка оригінальна літературна творчість наших предків проявилася вже і в різnorodних перекладах, а навіть у перекладах з чужих запозичень, а напевно переклади й перерібки були доброю заправою для тих, що скоро проявились в оригінальній творчості. До таких оригінальних староукраїнських письменників належить київський митрополит Іларіон, що залишив нам прекрасний твір «Слово о Законі і Благодаті», в якому маємо похвалу князеві Володимирові. Це дійсний зразок доброго літературного твору з ділянки проповідництва, напоеного високим і благородним патріотизмом автора до Рідної Землі, що так виразно видно з його слів, що наші князі, а зокрема св. Володимир Великий — «Не в невідомій землі володіли вони, а в українській (ориг. руській, від Руси — Ред.), про яку знають та про яку чують на всіх кінцях світу». Слово написано приблизно в 1051-52 році. Тут треба згадати українського золотоступа епископа Кирила Турівського, автора прекрасних проповідей, повчань і молитов, а також київського митрополита Кліма Смолятича, що був «книжником і філософом, якого ще не бувало» на українській землі, як це підкреслює наш старий літописець.

Окреме місце займають письменники ченці Києво-Печерської Лаври, як Теодосій Печерський, Яків Мних і автор першої нашої історії «Се повість старих літ, відки пішла руська земля, хто в Києві перший почав княжити», Нестор.

Князь Ярослав Мудрий (1019-1054), якого називаємо «сонечком України», бо він дбав про освіту народу, закладав школи, зібрав старі наші закони, доповнив їх, і сьогодні це відомий кодекс Ярослава чи популярніше «Руська Правда». Цей князь у 1041 році, при катедрі св. Софії в Києві заснував бібліотеку, що потверджує нам, що в тому часі, в Україні не тільки було вже багато різnorodних книг, але й були люди, що ними цікавилися.

На той час припадають напади печенігів на нашу землю, що руйнували наш матеріальний і духовий дорібок. Україна на схід від Києва постійно курилася пожежами, а за часів Ярослава Мудрого підійшли вони аж до воріт столиці. Великий володар розбив їх, обвів столицю новими мурами і 1037 року врочисто передав Україну та її нарід під постійну опіку Матері Божої.

В роках 1113-1125 на Київському престолі панував освічений, добрий і лицарський князь Володимир Мономах, що залишив своїм дітям «Поучення дітям», що до сьогодні являється у нашій літературі прекрасним педагогічним і знаменитим літературним твором. В тому часі постає наш «Печерський патерик», що описує

життя наших подвижників у Києво-Печерській Лаврі і має небияке значення літературного твору. На той час припадає написання описів і споминів із св. Землі Чернигівського ігумена Данила, що свого часу був перекладений на французьку мову. Тут треба згадати також «Слово Данила Заточника», що нагадує нам літературний збірник.

В міжчасі, одначе, сталася велика подія на нашій землі, яка не тільки започаткувала цілий ряд нещасть для нашого народу, але також спричинила дошкульну руїну в нашому духовому доріжку, таку велику, що ми вже ніколи не могли загоїти своїх глибоких ран, зокрема коли йде про безповоротну втрату наших цінних старих книг-рукописів. З того, що досі ми згадували, це тільки частина, що врятувалася від вогню і грабежу. В 1169 році на чолі напівдиких племен з північної Московщини, яка тоді ще навіть не мала ані історичної, ані географічної назви, напав на Київ Андрій Боголюбській, зрадник свого народу, й зруйнував столицю. Тоді була пограбована й спалена велика бібліотека св. Софії. Які скарби тоді пропали — ніхто докладно не знає. Майже в тому самому часі на східних кордонах України появилася нова азійська орда половців, з якою нам довелося воювати довгі роки так, що не було навіть часу вигоїти половецьких ран і прийшли татари. З того часу зберігся твір, написаний не пізніше 1187 року, сьогодні відоме у цілому світі «Слово про Ігорів похід», що є перлиною і зразком нашого лицарського епосу. При цьому треба тут зазначити, що найбільше наших писаних пам'яток збереглося в Москві. Чому? Тому, що в татарських часах ціла Україна була зруйнована, що тривало до половини 16 ст., коли в нашій історії, оборонців Рідної Землі — княжі полки, заступили козацькі полки. Більшість наших старих рукописних книг були пограбовані такі самими москалями. Невеличка кількість дісталася туди разом з нашими письменниками, що рятували своє життя і твори, тікаючи перед татарами, а те, що ще було залишилося на нашій землі, пограбувала Москва вже по окупації України. Цей процес грабежу продовжується навіть сьогодні.

В 1240 році татари під проводом хана Батия здобули й зруйнували Київ.

Це був тяжкий удар для нашої державності і для нашої культури. Татарська навала розлилася по цілій східній Україні, яка перемінилася на пустиню. Люди рятували своє життя втечею, або продовжали жити по лісах і місцях, де татарин не мав відваги заглядати. Ціле наше життя перенеслося на Західну Україну — Галичину й на Волинь. Від татарської руйніницької руки впало багато наших церков і монастирів, що були нашими найважливішими культурно-виховними центрами. Жертвами татарського нападу були наші книгозбірні і вчені монахи. На той час припадає написання «Галицько-Волинського Літопису», що описує події між роками 1202-1292. На той час припадають твори митрополита Кирила, що не дивлячись на руїну, сидів на своєму престолі в Києві, Володимирівського єпископа Сепаріона. Трохи пізніше постають «Литовсько-руські літописи», «Литовські Статути». Україна спільно з Литвою воювала проти татар і створила Литовсько-Руську (Українську) державу, що проіснувала аж до 1569 року. Під оглядом культурним це найубогіший період нашої історії.

УКРАЇНСЬКІ СТАРІ ДРУКОВАНІ КНИГИ

З різних джерел відомо нам, що в палатах наших князів, бояр, в монастирських мурах було багато прецінних бібліотек, але ані одна з них не збереглася до наших часів, всі вони були знищені в часах довгих і жорстоких війн. Всі пам'ятки нашого старого письменства, що дійшли до нас, це не оригінали, а тільки пізніші копії, що przypadково переховалися чи то на чужині — Московщина — чи przypadково збереглися у якійсь церкві. В тих часах любителі книжок (бібліофіли) робили для себе копії різних творів й опрацювали їх разом. Саме з таких копій ми знаємо багато ще й про інші твори, що не дійшли до нас. Часто копії не є точні, одна копія відрізняється від другої. «Слово про Ігорів похід», наприклад, так перекинуто московськими переписувачами, які не знали української мови, що до сьогодні в творі залишаються невідомі місця.

Хоч Україна в половині 16 ст. втратила свою державність, підпадаючи під панування Польщі, але культурне життя своє продовжувала, виявляючи при цьому величезну духову силу. Від пропасти, над якою опинилася була Україна, зрятувало її рідне слово, яке згодом Шевченко зробив сторожем цілої нації.

Величезна культурна праця розпочалася під впливом ідей, що були тоді пануючими в Європі, і реформації, а поширенню книги сприяло винайдення друку Іваном Гутенбергом. Друкарні в Україні постали 120 років пізніше, але з добродійства друку наш нарід покористувався 60 років скоріше, бо перші українські книги друкувалися у Кракові в друкарні німця Швайпольта Фіоля вже в 1491 році. Там були надруковані «Октоїх», «Часословець». «Триодь Пісна», «Триодь Цвітна». Мав він надрукувати також і «Псалтир», але книга до нас не збереглася, бо праця Фіоля для нас закінчилася трагічно. Краківські домінікани заскаржили його до єпископського суду за срьє і друкар мусів тікати на Мадярщину. Його друкарню і книги спалили так, що до нас дійшло заледве кілька примірників, а «Псалтир» взагалі був знищений до останнього примірника.

Від 1517 року у Празі друкував книги білорус Франц Скорина. Його працею покористувалася також і Україна. Друкарську штуку в Україні поширили Іван Федоров і Петро Мстиславець, котрі втекли з Москви в Україну перед московською інквізицією. В Україні перший змінив своє прізвище з Федорова на Федоревич і заснував у Львові друкарню, де в 1574 році надрукував «Апостола», що був першою книгою друкованою на українській землі. Згодом заснував він друкарню в Острозі і там надрукував першу Біблію в тодішній українській мові, що сталося в 1581 році. Щойно сто років пізніше з тієї Біблії зробили переклад для себе москалі. Сьогодні це дуже рідкісна книга. У вільному світі маємо її тільки шість примірників. Один примірник знаходиться в Національній Бібліотеці в Мадриді.

Незвичайно щасливе для нашої книги було 17 сторіччя. Не зважаючи на те, що в тому часі занепадала вже Острозька Академія і Братська Школа у Львові, в Києві, в 1633 році, засновано нову високу школу, відому Києво-Могилянську Академію, що була найбільшою високою школою на цілому європейському сході і

проіснувала аж до початку 19 сторіччя. На 17 сторіччя припадає в нас велика релігійна полеміка, що збагатила нашу книжкову скарбницю десятками цінних теологічних і літературних творів. Потреби академії дали поштовх до праці нашим вченим, які написали десятки різних наукових творів, зокрема філософських. Так постала в Києві наша історія-енциклопедія «Синописіс» Іннокентія Гізеля, що мала більше ніж 30 видань. В 1627 році Памва Беринда зложив свій відомий і прецінний «Лексікон славеноросский і імен толкованій». В Київській Академії процвітала поезія, драма й проза, як вияви й зразки та велике зацікавлення до літератури. Наша проповідь тоді була на своїх вершинах. Відродився інтерес до української історії. Тоді написані наші «Козацькі літописи», анонімний «Літопис Самовидця», а пізніше Літописи Григорія Граб'янки і Самійла Величка. Тоді постала наша історія, якої автор до сьогодні є спірний, а це «Історія Русів».

XVIII сторіччя в нашій історії — це боротьба нашого народу проти Москви в обороні своїх самостійницьких прав, а рівночасно боротьба й на культурному полі. Українська Церква, що вела перед в нашій культурі, починає занепадати по насильницькому підданстві її московському патріархові в 1686 році. Дійшло до того, що в 1721 році Москва заборонила спеціальним указом Богослужбові книги українського видання, заборонила взагалі друкувати українські книжки, щоб «не було ніякої різниці» між Україною і Московщиною.

Забгато забрало б місця для того, щоб згадати всіх авторів і всі заголовки творів, що появилися в нас за три сторіччя — 16-18. Але треба ще додати, що вже в тому часі ведеться тиха боротьба між книжною мовою і живою народною мовою за право бути літературною мовою. Полеміки на цю тему не було, але народня мова з кожним сторіччям все сильніше випирала книжну старослов'янську мову, яка для народу ставала з кожним роком більше незрозумілою. На переломі тієї боротьби появляється у нас філософ, український Сократ, Григорій Сковорода (1722-1794) із творами: «Начальная дверь», «Наркіз», «Книга Асхань». Безпосереднім передвісником перемоги народньої мови в нашому письменстві і культурно-національного відродження був Іван Некрашевич, що залишив нам твори: «Ісповідь», «Замисл на попа» і «Ярмарок».

Хоч часи 16-18 сторіч — це дуже тяжкі часи для нашого народу: збройна боротьба проти польського насилства, що кинула український нарід в обійми московського імперіялізму, й духовна боротьба проти польської і московської експансії, то все таки нарід не забуває старих батьківських традицій — меча й книги. Коли змовкла українська зброя, то залишилась духовна зброя — книжка. На той час на нашій землі припадає розвиток бібліотек. Мали ми величезні книгозбірні приватні, як митрополита Петра Могили, що згодом перейшла на власність Києво-Могилянської Академії, Лазара Барановича, Йоаннікія Галатовського, Дмитра Туптала, Теофана Прокоповича, Степана Яворського, гетьмана Івана Мазепи. Велику й гарну бібліотеку мала Острозька Академія, що по смерті князя Острозького перейшла в польські руки. Ще більшу бібліотеку мало Ставропігійське Братство у Львові,

що проіснувала аж до наших днів. Незвичайно багату й цінну бібліотеку мала Києво-Могилянська Академія у Києві, але її здештукували пізніше москалі, забираючи всі найцінніші рукописи й першодруки до Москви й Петербурга. Дуже цінну збірку рукописів і першодруків мала єпископська катедра у Перемишлі, яку по другій світовій війні пограбувала комуністична Польща. Цілком невідома доля наших монастирських бібліотек, що в них зберігалися перлини, що оцілили від татарської руки аж до наших часів. Їх також пограбували і понищили московські вандали по другій світовій війні.

З цього ясно виходить, що українська книжка продовж цілої історії мала дуже тяжку долю, ще може тяжчу, ніж сам наш нарід. Бо вороги часто щадили нарід, як робочу силу для себе, але свідків нашої високої культури завжди винищували, надіючись таким способом вибити з наших рук останню, духову зброю. Але всі наші вороги помилилися, бо в найгірших умовах ворожих окупацій наш нарід завжди знаходив способи видавати рідну книжку, виминаючи при цьому найлютіші заборони й цензуру. Були в нас навіть такі часи, що дійсно книжку з різних причин годі було видати, тоді нарід давав собі раду таким способом, що переписував їх рукою. І це діялося якраз у 18 ст. Таким способом поширювалась між людьми «Історія Русів», таким способом нарід мав нагоду познайомитись з наукою Сковороди та з багато іншими творами, яких не можна було друкувати в московській імперії. На інших українських землях, як Західна Україна, що попала під польське ярмо, а згодом увійшла у склад австрійської імперії, обставини для друкування і поширення української книжки були ще гірші.

На порозі 19 ст. наш нарід опинився дійсно без ніяких перспектив, без політичних і культурних прав, але Господь Бог допоміг нам здобутися на зусилля і ми таки перемогли.

ДОБА ВЕЛИКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

На порозі 19 ст. український нарід, на всіх своїх землях, опинився у кайданах повної фізичної неволі. Східна Україна з Волинню, Поліссям, Підляшсям і Холмщиною опинилися у ярмі московської тиранії, але такій страшній, що українець не мав права навіть вибрати собі віри для своєї душі. Українська Католицька Церква, на всіх просторах під московською окупацією, тяжкими і кривавими переслідуваннями була зліквідована. Вдержалася вона тільки на землях Західної України: Галичина, Буковина й Карпатська Україна, що в 1772 році, в часі розбору Польщі — попала в склад австрійської імперії. Коли йде про політичні права, то ніяких наш нарід не мав під Московщиною, а під Австрією над нашим народом верховодила польська шляхта. Становище було тим тяжче, що під Московщиною законним було кріпацтво, а під Австрією панщина. Панщина в Австрії була знесена в 1848 році, а кріпацтво в Московщині зойно в 1861 році.

Серед таких політично-соціальних умови, на всіх наших землях панувало повне безпросвіття, бо жоден з окупатів не дбав про освіту народу. Правда, при наших церквах під Московщиною і Австрією існували школи, в яких учителями були дяки, але то були школи цілком приватного характеру й залежні від поміщи-

ка, який міг такі школи заборонити, а діти кріпаків і панщизняників вчилися в них читати й писати тільки зимою, бо весною і літом мусіли пасти панські череди. Згодом Австрія дала українцям народні й середні школи державні з українською мовою навчання; в університетах Львівському й Чернівецькому були виклади української мови, літератури та історії, а Москва в тому самому часі зліквідувала наші приватні, так звані недільні школи. В ніяких школах на українській землі, під московською окупацією, не навчали ніяких предметів про Україну, не вчили української мови. Хоч в Україні існували університети — Київ, Харків, Одеса — але там не було ніяких викладів про Україну.

Здавалося, що історичне життя нашого народу вже закінчилося. І тут знову найголовнішу роль відіграв український письменник і українська книжка. На той час припадає видання досить поважної кількості збірників з пребагатою скарбниці народньої творчості: пісні, казки, жарти, звичаї, вірування, старинні перекази тощо, але це ще не була література й не могла впливати на освіднення народніх мас.

Батьком цього великого літературного відродження, що рівночасно започаткував культурне відродження, а за ним також політичне, був Іван Котляревський, який написав травестовану «Енеїду», яка появилася друком в 1798 році, що скоро була поширена по всій Україні. Під впливом «Енеїди» Котляревського, що була написана живою українською мовою, почав писати, такою ж мовою, молодий студент теології у Львові Маркіян Шашкевич, що згодом був священником. Він зредагував збірник «Русалка Дністровая», що появилася друком у 1837 році в Будапешті. Це два наріжні стовпи, на яких вирсала нова доба, яка слушно називається золотою добою не тільки в нашій літературі, але в цілому нашому житті, бо під впливом літератури нарід рівночасно заговорив про свої політичні права на всіх просторах відвічної предківської землі.

Котляревський започаткував відродження нашої поезії і драми; його безсмертна «Наталка Полтавка» до сьогоднішнього дня не сходить із української сцени. Його слідами пішло багато наших письменників, які вже до того часу працювали для московської літератури, бо своєї не було. В тридцятих роках минулого сторіччя мали ми вже свого повістяра Григорія Квітку-Основ'яненка, що тематикою своїх творів випередив французенку Жорж Занд і москаля Тургенева. За 25 років ми мали вже стільки різnorodних і цінних творів, що таким великим ростом перестрашилися москалі, а московський критик Полевой навчав українців: «Не пішіте па маларусскі, как ето смешно!» Але історії вже не можна було завернути.

Тільки Микола Гоголь, не зважаючи на досить добру літературну традицію в його родині, бо його батько Василь писав українські комедії, до української літератури ніколи не повернувся. До 1840 року, до появи першого «Кобзаря» Тараса Шевченка, появилось 4½ українські книги. Приблизно стільки ж не були надруковані, але, як живі джерела, кружляли серед народу в рукописах і копіях з них.

Розуміється, що Шевченко та його твори в нашому житті займають не тільки почесно-покутне місце, але мають виняткове літературне та історичне значення. Шевченко доторкався гли-

боких народніх ран соціального й політичного характеру. Його слово будило народні маси зі сну й наказувало їм «стати за Євангелії Правду», в обороні народньої чести. Шевченкове слово розворушило приспану окупантами душу й струснуло підвалинами московської імперії. Хоч Шевченка Москва покарала так жорстоко, як жорстоко не був покараний, у нормальних часах, не у винятково лютих часах московсько-комуністичного деспотизму, жаден письменник у світі, позбавляючи його особистої волі, призначуючи на військову службу в сибірсько-азійських пустелях, зі заборону писати й малювати, та він таки не підкорився Москві. Тільки три роки жив, повернувшись зі заслання з цілком знищеним здоров'ям, але він переміг московську імперію, бо вже ніколи Москві не вдалося закувати нашого народу в духові кайдани. Шевченків «Кобзар» досі появилася сотнями накладів, що досягають кільканадцяти мільйонів примірників, і став святою книгою кожного українця.

Коли помер у 1861 році Шевченко, то він вмирав уже спокійно, знаючи, що нарід сповнить його заповітне слово: «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте!» Зараз по його смерті було знесено в московській імперії кріпацтво. Українські видавництва росли, як гриби по теплому весняному дощі. Наша книжка поважними накладками відвоювала в Москві Україну. До 1863 року ми вже мали понад 500 друкованих книг літературного характеру і стільки ж другої різномірної літератури й то тільки у Східній Україні.

Катастрофа наступила 20 липня 1863 року, коли московський окупант, словами свого міністра Петра Валуєва, сказав: «не било, нет і бить не может» української мови і заборонив друкувати українські книжки. Це був дуже тяжкий удар для нашої книжки й нашої культури, бо московські цензори не давали дозволу на друкування української книги. Не дивлячись на заборону, коли проминув критичний час, українським патріотам вдалося таки діставати цензурний дозвіл на українську книгу й за період до 1876 року появилася 66 наших книжок. Та саме в тому часі, як московська цензура була трохи призвичаїлася до української книжки, прийшов другий страшний удар для неї. 17 травня 1876 р. московський цар Олександр II підписав указ, який забороняв цілком українське друковане слово так далеко, що навіть не можна було підписувати під ноти слів української народньої пісні. Як не було б дивно, але українці, коли співали публічно, в часі якогось концерту українську пісню, то українською була тільки мелодія, а слова французькі, бо французька мова не була заборонена. Указ цей називався «Емським указом», тому що цар підписав його в німецькому місті Емс, недалеко Вісбадену, де був він на відпочинку. Було заборонено не тільки друкувати щонебудь українською мовою в межах московської імперії, але не вільно було також купувати такої книжки за межами імперії. Е тому часі друкувалися книжки у Львові, Чернівцях та інших містах Західньої України, але за них, коли такі викрила в когось московська поліція, людину, як злочинця, засилала в Сибір.

Та все таки наші письменники не піддавалися, на службу Москви не йшли і під псевдонімами друкували свої твори на землях західньої України або в Женеві, де Михайло Драгоманов організував українське видавництво. До першої революції з

Московщині, аж до 1905 року, це значить за кругло 30 років, у московській імперії появилось приблизно 100 українських книжок. По революції було вже легше видати нашу книжку й тільки у 1913 році появилось 264 книжки. За той самий час, на землях західної України (Галичина, Буковина, Карпатська Україна) видано кругло 300 українських книжок.

В 1914 році, хоч Москві дуже залежало на тому, щоб українці боролися за неї і проливали свою кров, але, коли українські патріоти попросили команданта Київської округи, ген. Бухгольца, що рівночасно був і найвищою цивільною владою, щоб він дозволив відновити часопис «Рада», то москаль цинічно, власною рукою написав на проханні: «Неразрешено», при чому «нс» підкреслив два рази, і написав дальшу погрозу: «Пусть лучше не просят».

Колі добре усвідомити собі ці люті обставини заборон української книжки під московською тиранією і сказати, що за 118 років, значить від 1798 до 1916 появилось друком 3214 українських книжок, то все таки треба признати, що це число поважне. Ніхто ніколи не підрачує скільки в нас за той час пропало великих письменницьких талантів, що почали свою письменницьку грацію, але не продовжали, бо не мали де книжки надрукувати, а були також такі, що боялися зреступити московські укази й назавжди замовкли.

В часи першої світової війни, 1914-1917 всі наші видавництва, на всіх українських землях були закриті. Окупувавши західну Україну, московські розбійники не тільки не дозволили на українську пресу, заборонили друкувати щонебудь в українській мові, але й знищили тисячі українських бібліотек, що густою сіткою вкривали наші землі під Австрією. Не було села, щоб там не працювала наша «Просвіта», не було ані одної «Просвіти», що не мала б своєї бібліотеки, а цілий той дорібок знищили московські носії культури».

Що наш народ любив свою рідну книжку, відчував на неї постійну спрагу, то найкраще докаже нам факт нашого культурного життя в нашій державі. Український народ використав революцію московську для себе. В 1917 році тріснули кайдани московсько-царської деспотії і наш народ зараз же протолосив, своєю волею, здійснюючи бажання цілих поколінь народу — свою Самостійну і Соборну Українську Народну Республіку, вповідаючи Москві рабське служіння. А «демократ» Керенський, замість боротися з большевиками, післав свої війська проти України. Його слідами пішов Ленін і український народ повних чотири роки кривавився за свою волю. Ніхто нам нічим не допоміг, а навпаки, держави західної Європи підтримали московських імперіялістів і за це їх сьогодні Господь карає, поставивши їх перед небезпекою московського комунізму.

Не зважаючи на війну, в 1917 році в Україні появилось 747 українських книжок, в 1918 — 1084, в 1919 — 665, в 1920 — 457, в 1921 — 214. Чи інакше, за чотири воєнні роки появилось 3167 українських книжок, а це стільки само, як в московській неволі за 118 років.

(Далі буде)

ДАЙМО НАШОМУ ЮНАЦТВУ ЖУРНАЛ

М. КРАВЧУК

Ніхто з нас на чужині не заперечує незвичайної важливості виховання молодого покоління, бо ж всі ми розуміємо, що це питання нашого національного «бути чи не бути». Та не всі ми присвячуємо максимум уваги цій так важливій справі. Правда, час-від-часу наша преса б'є на сполох та закликає до акції, але згодом все затихає, бо такі пресові заклики чомусь залишаються без відгуку.

Тому треба привітати статтю Голови СУМ-у О. Ковалю в 2-му числі «Авангарду» за 1961 р. п. з. «Небезпечна щілина», в якій автор ясно і відкрито заторкує питання юнацької преси та книжки. Автор стверджує, що коли для молодшої дітвори існує декілька журналів, а також час-від-часу появляються книжки, тоді для юнацтва віком 12 років і більше зовсім немає ні журналів, ні книжок. «Брак відповідної лектури, — на думку автора, — натрапляє на небезпечну щілину в національному вихованні, якої ніяк не можна оминати». Закінчується ця стаття закликом: «Даймо нашій молоді відповідну лектуру». Ця стаття дуже важлива своїм поставленням цілого ряду виховних проблем та ролі друкованого слова для осягнення нашого виховного ідеалу.

По прочитанні цієї статті зроджується цілий ряд думок та сумнівів відносно реалізації авторових задумів. Чому? Кожний уважний обсерватор нашого життя мусить ствердити один негативний процес, а саме — факт духової пролетаризації нашого суспільства, зокрема в країнах нового поселення. Звіди і нехиті сьомому читати, головню книжки, як також байдужість до духових чи інтелектуальних заінтересувань дітей та недоцінювання вартости рідного друкованого слова. В такій ситуації на все є гроші, тільки немає їх на книжку і газету. З року в рік ми багатіємо матеріально, а бідніємо морально і інтелектуально. Ми стараємося мати нові доми, нові моделі авт, вакаційні домики («котеджі»), моторові човна, але зовсім не дбаємо про книжку. А вже просто злочином є те, що більшість наших батьків жаліє заплатити чотири долари в рік за дитячу газетку. Але за те своїм дітям

на дитячі маскові балі та інші шкільні «паради» витрачають одноразово від 20 до 50-ти дол. І це роблять не лише «мало свідомі» батьки, але, на жаль, і наша інтелігенція, яка не присвячує багато уваги і труду вихованню дітей. Вони думають, що вистачить забезпечити матеріальні потреби дитини, післати до школи і всі батьківські обов'язки виконані. Духово-моральні потреби дитини в них не беруться до уваги. Щоби не бути голословними наведемо деякі дані щодо почитності дитячої преси в Дітроїті (ЗДА). На терені Дітроїту українських дітей від 6 до 14 року життя є коло 1500. Понад тисячу ходить до парафіяльних шкіл. Існують школи українознавства, два Осередки СУМА і Пласт. Здавалося б, що все в порядку. Але коли подивимося на кількість передплатників дитячої преси, то робиться справді лячно за наше майбутнє. Бо ж на таку велику кількість дітей число передплатників виносить аж... 98, з того «Веселки» — 75, а «Мого Приятеля» — 23. Думаємо, що цей циферний приклад найкраще ілюструє поставу батьків до виховання їхніх дітей.

Тому й не диво, що наші дитячі журнали ледве животіють. Вони повсяляються мізерними тиражами. Найкращий дитячий журнал «Веселка», видаваний Українським Народнім Союзом, а редакційний ОПДЛ, виходить в накладі 3000 прим. і дотепер не є самовистачальний. Недобори покриває видавництво із пожертв на пресовий фонд (дефіцит у 1961 р. становив 9 702 дол.).

Де ж вихід — запитає читач. Вихід мусимо знайти, якщо хочемо, щоб наша виховна робота мала тривалі наслідки. Бо ж лише самими сходами, імпрезами чи таборами не зуміємо заціпити в серця нашого юнацтва любови до батьківщини. Звідси випливає конечна потреба щоб наша молодь передплачувала і читала дитячі журнали. Кожний юний сумівець і сумівка обов'язково повинні передплачувати один з дитячих журналів. Для дітей, що їх батьки не хочуть передплачувати журналу, не може бути місця в СУМ-і. Керівники Юнацтва мусять це питання поставити перед батьками і переконати їх, що без дитячої преси і книжки не можливо проводити серйозної виховної роботи. Мало є передплатити журнал. Потрібно ще заохотити дівтору до читання.

Коли ж ходить про юнацтво віком від 12 до 18-ти років, то просто злочином є те, що українське суспільство досі не подбало про журнал для підлітків. І тому перед СУМ-ом постає проблема видання такого журналу. Журнал мусить бути цікавий, багато ілюстрований та достосований до ментальности нашого юнацтва і здібний полонити його увагу. Він повинен бути доступний теж для широкого загалу позаспілкової молоді. Тому перед СУМ-ом стоїть питання організації висококваліфікованого штабу працівників: письменників, поетів, виховників, мalarів для видавання високовартісного юнацького журналу. Таке видавництво потребує великих грошових фондів. Тому потрібно подбати про фінансові засоби, що вистачили б щонайменше на один рік наперед, щоб так запевнити безперебійне видавання журналу. Але думаємо, що питання фінансів не повинно представляти великих труднощів. Про це сумівська молодь дала переконуючі докази на місцях, жертвуючи великі суми на сумівські дома, відпочинкові оселі, чи інші цілі. То ж треба вірити, що багатотисячна родина здвигне на правду вартісну духову будівлю: **юнацький журнал**.

КОХАННЯ

ЛУКІЯНА

РОГОЖІ

ІЗ ЗБІРКИ «МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ»

Чорнопечальники впевняти вас навіки можуть,
що в'язень молодий — це півживий мерлець...
Дарма! Не встоятись в'язничній огорожі
перед романтикою молодих сердець!...

Невідома рука подала Лукіянові Рогожі «Робінзона Крузо».

Лукіяна Рогожа обурено обдивляв книжку, загорнуту в червону палітурку та міркував:

— Хто це так нахабно натякає, що я в житті не мав ще в руках «Робінзона Крузо»? Хіба що який очайдух затіяв якусь заковичу з книжкою!...

Довго шукаючи, він знайшов «заковичу» у хребті книжки:

— «Любий Друже!» Щодня слідкуємо назирцем за тобою, коли йдеш до шпиталю з вусатим ключником. Мабуть, якусь приключину в бебехах мусиш мати. Та гадаємо, що ноги в тебе здорові, отже ніщо не стоїть тобі на перешкоді до втечі. Маємо готовий проєкт утечі. Тобі лишаємо виконання дуже простої та невибагливої частини проєкту: на наріжнику Королівської та Кривої пустися, що духу, навтікача. Гонит в перевулок, що лучить Королівську з Республіканською та не прошибни воріт у каменіці, де живе Собота. А там... уже не журися: все буде гаразд!...

Найкращим днем для втечі буде вівторок. Тому, якщо твоє лікування мало б закінчитися швидше, то мусиш зробитися хворим ще до того самого дня і за всяку ціну

спонукати начальника, щоб казав відвести тебе до шпиталю...»

Очі юнака глянули крізь вікно на далекий обрій міста: манлива воля сколихнула його уявою. Він прудко почав ходити по келії, гладячи долонями гарячі скроні. Розбігані очі на одну мить зупинилися на стінному календарі зробленому ним самотужки: нині субота, у вівторок мала б бути втеча, а в середу приїжджає з відпустки начальник із »Гейшою«...

Гейша!...

* * *

Коли Лукіянові Рогожі йшло на дев'ятнадцятий, його посадили у в'язницю. Коли він мав дев'ятнадцять і пів, стояв стрункий та туго випрямлений перед демократичним ареопагом суддів і з легкою насмішкою на лиці та без зайвого хвилювання слухав присуду. Коли почав двадцять перший рік, то мав він за собою половину відсидженої кари. Коли йому піде на двадцять третій, його пустять назад на свіжу леваду.

Буйність його віку зачинили в понуро-білу клітку з сантиметровою поділкою. Однак не ворохобився проти неї та не напивав на неї п'ястками та стусанами черевиків, як це роблять молоді в'язні, навіть з найдужчими нервами. Лукіян Рогожа дістав найкращий дарунок від своєї мами: хист по-мистецьки сприймати життя. Без сумніву, понуро-біла одинична келія з сантиметровою поділкою та червоний, прикріплений до дверцят полички листок, на якому стояло мов віл: »чотири роки важкої тюрми« — це був грубий факт у житті Лукіяна Рогожі. Але грубість цього факту маліла в молодечій уяві, що від першого дня побуту в келії почала сприймати її як залізну форму, в якій вдача перетоплюватиметься на чавун характеру.

Та вже у другому році самотности віддався юнак чорному сумові на з'ідень. Чи не надто сміливо називати так дивно-примхуватий настрій юнака, настрої, в якому стає собі проти себе віч-на-віч двоє близнюків, породженим примусовим безділлям: пристрасть самоперевірки та байдужність. У дійсності цей настрій Лукіяна Рогожі був простим наслідком закону про зменшення тиску крові. Невеличка доза адреналіни з позавіконної лінії зору приспішила би миттю щасливий кінець цієї недуги. На жаль, цей лікувальний засіб, який вимагає, щоби в'язень став для себе і лікарем і аптекарем, був для Лукіяна Рогожі казкою Шегерезади.

Лік на недугу Лукіяна Рогожі найшовся деінде: у «курнику», під час проходу. «Курником» звали в'язні невелике подвір'я, обставлене з усіх сторін в'язничними будинками та огорожею. Поправді ж не в «курнику» найшов свій лік Лукіян Рогожа, а в вікні, що виходило на подвір'я. Вікно було завсіди заперте й нічим не нагадувало, що за ним живуть живі люди. Аж раз, улітку, здригнулася в ньому біла прослінка. Рух прослінки впадав в очі тому, що вона була біла, мов перший сніг, а все довкола неї було насичене червоною барвою: з червоної цегли були мури будинків і огорожа, червоною цеглою було вимощене подвір'я. Грядками сильно червоних левкой був прибраний парапет вікна. Ось чому, хоч який дрібний був рух білої віконної прослінки, на нього зараз звертали увагу в'язні, що проходилися з Лукіяном, і він сам. При четвертому «колі» юнак зиркнув у середину вікна: поміж білим тлом віконної прослінки та червоною биндою левкой видніло погруддя дівчини: завіска ще тремтіла і разом із її рухливим тлом здавалось дрібно хвилює теж образ дівчини.

Лукіянові здавалося, що це тремтять його зіниці і він прискорив крок, щоб утретє зазирнути в вікно. Так і е! Не була це жива істота, хіба привид: в вікні не було нікого...

— Бачили «Гейшу»? — Спитав грубий Байтала, в'язничний Аретіно, що мав у пучках пальців усі еротичні таємниці ключників і жіночого відділу. Байтала йшов позаду і Лукіян оглянувся. Він знав, що «Гейшою» звали в'язні дочку начальника. Значить: у вікні була дійсно жива дівчина!...

Байтала добавляв: «Хтось із нас заскочив їй в око, але, що тим щасливцем не я, це певне!» Він недвозначно всміхався до Лукіяна:

«Ви бачили її чорну кучугуру волосся? Справжня Гейша... А знаєте, яка пригода трапилася перед роками одному бідному в'язневі та десятилітній тоді Гейші?...»

Його товсті губи зложилися до іронічного масного усміху і язик, що ніколи хліба даром не їв, заходився біля звичайної професії.

* * *

У душі Лукіяна Рогожі займалася вогнем пахуча черемшина кохання. Лукіянові було гаразд із тим дрібним полум'ям у грудях, що нагадувало йому давні вогні, які

не раз уже запалювали його кров та ніколи не запалили ще його душі та уяви.

Так!... Так!... Це було тільки мале полум'я, яке навіть не схилилося в той бік, де ховалося його джерело за віконною прозорою шибою. Оце і була перша чудна прикмета цього малого полум'я. Другою, мабуть, не так уже чудною, як скоріше — чудодійною прикметою цього вогника було те, що він, хоч і який дрібний, дивно легко пропалював ґрати та давав собі раду з опанциреними дверима негірше автогенного приладу: юнак виходив і входив до своєї келії кожною порою дня, а коли сон не хапався його повік, то і ніччю. А коли б якась з'їдлива душа показала пальцем на решітку та спробувала даремно нею потрясти або засміятися понуро в його вухах, тоді він, на шестелі замка під ключем дозорця, може і прочунав би на хвилину... Та зараз же він напевно хитнув би головою та засміявся б:

— Решітка? Це ж проблема одного його мізинного пальця, щоби вона розвіялась, мов той пил, що на ній!... Двері? — ех! Йому з певністю не треба Архімедової підойми, щоби викинути їх з основ. Це зробить один кивок його ноги!...

Він сказав би це, ні трохи не соромлячись своєї чванькуватости.

Вогник тихо горів. Недокровна мелянхолія скотилася спопелілою грудкою в найдавший куток душі. Поки одного дня дрібне полум'я не почало тремтіти, наче під легким подувом вітру, та нерівномірно вигойдуватися.

Не було дивне те, що «Гейша» сиділа при відчиненім вікні та читала книжку. Дивне було лише те, що взагалі вікно було відчинене під час проходу. Дотепер відчиняли його, мабуть, тільки вечорами, під час обіду або зовсім рано. Самої ж «Гейші» і так не можна було легко доглянути за левкоями та олеандром, що стояв збоку. Та річ не в тому. Важне те, що скоїлося трохи згодом.

З глибини кімнати озвався грубий, мужеський голос. Відтак пролунало дзвінке «зараз!»... — і пара білих, жіночих рук поклала прихапцем на червоних левкоях книжку в бурих окладинках. Чути було шарудіння крісла і в ту саму мить злопотіли білі листки книжки, що зісунулася по стіні долів. Знову пролунав той самий дзвінкий голос у короткому: «ах!»... — і над червоними левкоями з'явився біле лице «Гейші» під чорною кучурою волосся.

Малий, рудий Грелька в зеленуватому, цайговому халаті силувався подати книжку вгору та ціла його стаття і руки не доросли видно до цього джентельменського вчинку. Щоправда, то й »Гейша« могла трохи більше нахилитися, але, видно, як перед хвилиною не вважала на левкої, так тепер надміру піклувалася їхніми ніжними головками. Лукіян, що ішов зараз за Грелькою, вирятував його з клопоту. Коли він подавав книжку до білих рук дівчини, на мить подумав, що чейже вона не боїться в'язнів так дуже, як цього можна було сподіватися від такої ніжної панянки. Крім того він запримітив, що хоч »Гейша« і носила чудернацьку японську зачіску, зате її очі були рішучо завеликі на очі гейші. Дотого вони були сині. . . Лукіян Рогожа трохи глупо згадав, що в нього теж чорна, як смола, чуприна та сині очі. . .

Байтала жартував:

— Здалося б вам, Лукіяне, те зілля на похмілля, що?

Та Лукіянові не було до жартів. Швидко продзвонили на зміну й він вертався до келії з легко зачаділою головою: це снувався в нього в голові димок із малого полум'я, що починало нерівномірно рухатися. . .

* * *

Над в'язницею стояло парне літо. Дні томилися під тягарем соняшної куряви та томили в'язнів. Ночі, хоч і подвійно коротші, ніж зимою, проте, були вдвоє важчі. Одної такої ночі — маленька спопеліла грудка чорного суму віджила в Лукіяновій душі. Було це тієї самої ночі, кели зродилося Лукіянове кохання. Подія скоїлася просто, може, аж надто просто.

Ще звечора лежав юнак горілиць, з руками за потилицею, а повіки довгими годинами, мабуть, і разу не кліпнули. Він, може, й не думав про ніщо інше, ніж про ті удари в'язничного годинника, що лунали що чверть години. Першу годину по півночі годинник продзвонив чи не надто сильно в нічній тиші. Від останнього, надто сильного звуку, а може від вітру у вікні, здригнулася капосна грудка попелу десь там у глухій закутині душі. Грудка набреніла тягарем олова та, кружляючи, вдарила в невидимі стіни. Згодом це не була вже мала олов'яна грудка, а важка і слизька потвора, що билася в надто вузькому саку. Так, так, це була люта, надлюдські сильна риба, що кидалася в сітях Лукіянової душі. І ті рідкі сльози, що скочувалися з Лукіянових очей у правильних

чвертинах годин, майже в одну пору з ударами в'язничного годинника — це не були Лукіянові сльози. Бо не він плакав. Це плакала люта й надміру сильна риба в душі юнака. Оцей не юнацький, риб'ячий плач — це й були народини Лукіянового кохання.

Скільки разів на проході здригалася біла віконна прослінка, Лукіян Рогожа знав, що за нею стоїть «Гейша». Свідомість її німої затаєної приявности під час його проходів сповнювала його гордістю, що широкими кругами тонула в плесі його кохання. Його кохання від цієї гордості тільки зміцнювалося. Гордість була, мов той пробний камінь, що кинений у воду, показує її приблизну глибину. Кохання ж Лукіяна Рогожі було дійсно глибоке: у ньому, наче в справжній водній глибині глухло й тахло все, що було поза ним. Гамір міста перепливав до його істоти, мов крізь вату в вухах, а обличчя в'язнів і ключників пропускав він через свою свідомість так, як курець опію — звійні личини своїх примар. Часом будився в ньому давній Лукіян, сідав при ґратах відчиненого вікна і довгими годинами всміхався до цього другого, неприємного. . .

Одного разу Лукіян очайдушно положив на червоних левкоях записку:

»За один твій поцілунок всю кров із жил виточити дав би!«

З тремтінням серця бачив він, як біла, ніжна рука з-позавіконної прослінки незаметно взяла записку з червоних левкой.

Мрія про поцілунок «Гейші» незабаром стала дійсністю і щойно тоді почалася справжня романтика Лукіянового кохання.

Недільною порою, після вечірнього «апелю», по-батьківськи всміхнений ключник Щипель приніс йому «на келію» чорне вбрання в'язничної переховальні та спитався, чи не має він охоти зійти вниз до начальника, який просить його до себе.

На мить шибнуло в голові юнака, що це інтрига «Гейші»: і він без надуми скинув сірий арештантський мундир, щоб за хвилину, в чорному, в ковнірику і краватці — розмовляти з начальником не в урядовій канцелярії, як бувало досі, але в теплій, хатній атмосфері.

— Моя дочка довідалася від капличного органіста, що ви часто виручаєте його в грі на гармонії та що ви залюбки грали на фортепіані. Чи не могли б ви акомпанювати?

ніювати моїй дочці до співу? Вона нарікає, що без доброго фортепіянового супроводу їй годі вчитися співати!... Лукіян Рогожа по-геройськи здушував у собі дівчацьку радість:

— Але ж з насолодою, пане начальнику!...

Познайомили його з «Гейшою» згідно з всіма приписами правильника про добре виховання.

«Гейша», що співала милозвучним сопраном, швидко заявила, що в Лукіяні знайшла знаменитого акомпаніятора.

Від того часу юнак тричі в тиждень перекидався із скромного в'язня в «галянтуома», що акомпанював «Гейші» на фортепіяно, або грав із начальником у шахи.

Коли юнака та панянку залишали самих у кімнаті, у голосових вправах «Гейші» з'являлися композиційні зупинки. Під час таких зупинок юнак перехиляв голову на поруччя крісла та жагуче горнув свої уста до уст «Гейші», не перериваючи при цьому акомпаніаменту...

* * *

До вітвірка Лукіян Рогожа ходив, мов очманілий... Того дня перед виходом до шпиталю, зладив записку та щільно її зім'явши, заткнув у рот. На наріжнику Королівської та Кривої плюнув із розмахом передміського мешканця: записка полетіла широким луком і впала під ноги обох друзів юнака, що розчаровано гляділи на дивну поведінку товариша.

Ще більше було їхнє розчарування, коли розшифрували записку:

»У в'язниці мені не найгірше. Покищо я не думаю втікати«.

* * *

У середу вечером залунав у келії Лукіяна знайомий брязкіт відшпилюваного ланцюга та скрип дверей. Сходячи вниз, Лукіян кликав на поміч усю свою повагу, щоб дотримати повільного кроку ключникові.

В хаті начальника був уже гість. Молодий, майже ровесник Лукіяна, та на диво до нього подібний. Сидів із начальником при партії шахів. Знайомлючись із Лукіяном, подав йому півтора пальця та глянув на нього глумливо.

Лукіянові пригадалися інформації Байтали:

»Це твій співзмагун, небоже! Молодий багатонадійний

аспірант при в'язниці св. Геневефи. Це ще й далекий свояк начальника, хоч то не перешкодило б йому одружитися з »Гейшою«...

»Гейша« потягнула його гостинно за руки до вітальної кімнати, де стояв фортепіан. Пальці юнака звично вдарили по клявішах. Натяки Байтали швидко щезли з його гадок, коли під час »передешок«, нахилилися до його уст, як і давніше, — уста дівчини.

Та згодом натяки Байтали знову виринули в його пам'яті і якась туга сповила його мозок: він не тямив уже співу »Гейші«, а грав самолюбно якийсь ноктюрн Шопена. Граючи, він мріяв, що він уже не простий та сірий в'язень, якого з ласки приймає в себе начальник, але вільний птах, що забирає »Гейшу« з хати та летить з нею в далеку, щасливу мандрівку.

Коли він скінчив грати та прочунав з мрій, оглянувся і побачив, що в кімнаті він сам. З сусідньої кімнати чути було »шех« і »шах«, а через відхилені двері передкімнати видно було стояка із бронзовою шинелею, пасом і шапкою молодого аспіранта, що грав із начальником у шахи.

В Лукіяна майнула думка:

— Вистане вдягнути цю шинелю та шапку, щоб одним скоком плигнути на волю!...

Воля? — Навіщо ж йому воля без »Гейші«? Хіба не ходитиме він без неї, мов у кайданах? Не глядітиме він на світ тоді, мов крізь решітку? І чи »Гейша« схоче його після цього знати? Його втеча розійдеться відгуком скандалу: не може ж він відплачуватися за начальникове довір'я чорною невдякою, підступом обманувати »Гейшу« та доброту її батька...

»Гейша« — хіба після своєї втечі він мусить утратити її навіки? Швидше чи пізніше найде він раду на те, щоби ниток свого кохання не пустити з вітром своєї долі!... »Гейша« зрозуміє його та не кидатиме на нього громів!...

І враз йому страшенно забаглося бути на світі. Він ладен бити себе по лиці за те, що знехтував помічною рукою друзів.

Туга зв'язаної сили, що вирувала в мізку та м'язах, пхнула його до передкімнати. Два великі тихі кроки і він одягнув уже бронзову шинелю та накладав аспірантську шапку...

На подвір'ї вовтузилася »Гейша« з вовчурами у нічних сутінках.

— Чого так швидко, Вальдемаре? Це ж негарно так швидко втікати від нас!...

Оправдувався ледви чутним шепотом, що йому спішно до обов'язків і, що він напевно навідається завтра.

Кохання та жаль розставання казали йому обняти »Гейшу«. На шиї відчув він приємну холодь голих рамен »Гейші«, а на устах грань поцілунку.

Це Вальдемар цілував »Гейшу« і Вальдемар грав із начальником у шахи...

Дверник бив у козилок перед шаржею та спішно відчиняв різні двері та фіртки...

* * *

Пізнім вечором на порозі кімнати студента Сobotи з'явилася постать у бронзовій шинелі та круглій, дашкованій шапці. Господар кімнати та його гості — бідні друзяки політв'язня Лукіяна Рогожі — скрикнули в один голос:

— Лукіян!...

З простягненими руками пішли вони назустріч небуденній з'яві.

Та не бачила простягнених рук — постать у бронзовій шинелі. Вона попленталася, мов сновида, до ліжка та поклавшись на ньому, з лицем захованим у долонях, почала безгучно тремтіти, мов у нападі лихоманки.

— Лишім його в спокою!

Не могли юнаки знати, що їхній друг оплакує ганебно зраджене кохання, та що в слізних судорогах холодної й надміру лотої риби — кінчається романтика любовної історії Лукіяна Рогожі.

Ранком усі чотири сиділи при столі, загризали чай немащеними бубликами та в веселому гаморі радили, якби то найкраще Лукіянові Рогожі чкурнути за кордон.

(Передрук недозволений)

ВІД РЕДАКЦІЇ

В зв'язку з технічною перешкодою (під час друкування помалася машина) і потім через кількатижневу затримку експедиції (пошта не приймала пакунків) попереднє число »Авангарду« пізно дійшло до шановних читачів, за що просимо Вашого прощення.

ЧЕРВОНА КАЛИНА

Жовчю напоений, оцтом насичений
О, Мужу болю, в терновім вінку!
Вищий од злостности й за спротив злу
Славою вічною, Боже, звеличений.

Мов сонце осяйне ввійлом гострих лез
Врізається у ніч світанкової тьми
І радощі безмеж сколихують грудьми
Метушливих сойок і білокрилих мев.

Так Божеська роса із кедрового Древа
Невпинно осія мутні гріха озера
І серце наповня подякою людською

За ласк Христа освіти, окрилені любов'ю.
Он дух чому м'ятежної людини
Чарує скорбний вид червоної калини*).

СЕРПНЕВЕ СОНЦЕ

Люблю твою міць, сонце, що п'єш землі вино,
Вирощуєш резеди і крутих паничів,
Густий гарячий ряс, стокротки, тирличів,
В вулкан річей утягуєш мене в'одно.

Ніжно розгладжую шовк садових листків,
Довго вдихаючи ледь відчутну арому,
І під намет густий вікових яворів
Заходжу наче жрець Господнього хорому.

Усюди тут життя зливається бурхливо,
Усюди тут любов з Праджерела нам б'є;
Усюди вироста зерно на гоїне жниво.

Чуєш: цей сонця жар твою гартує кров
Насталоє снагу до мужніх постанов,
Що до визвольних дій Закутих поведе.

*) Червона калина — в багатьох країнах символ геройських подвигів і Христових страждань.

В південній Америці

Вже не один десяток років, ноги українських людей міряють розлогі простори обох американських суходолів. Де Канада, а де Аргентина — і скрізь тут не бракувало та не бракує нашої присутності. У засвіти, з часом, відходять старші, залишаються на світі Божому молодші, вже народжені за океаном. Сьогодні цих, молодших, маємо друге, третє, навіть четверте покоління.

Чи розростається за океаном українська родина?

Логічно мислячи, виходить, що так: адже кількома хвилями прибували сюди українські емігранти з рідних земель, наші люди в обох Америках (Північній та Південній) обзаводяться великими сім'ями, не підпадають вони тут ні фізичному винародовленню, ні, при допомозі поліційних методів, чужинецькому духовому тискові та примусові. Отже — чого їм тут зникати чи зменшуватися?

Але дійсність, суворо кажучи, не показує нам розросту української родини на американських землях. Ніхто її тут ніколи ще не брав на облік, відтак для аналізу її зростання чи підупаду немає жодних матеріалів. Щодо цього — ми обмежуємося «теорією ймовірності», вважаючи, що в Канаді є понад 400 тисяч українців, в ЗДА — до 2-ох мільйонів, у Бразилії — менше-більше 120-150 тисяч, стільки ж в Аргентині, а там ще подаються невиразні числа з Парагваю, Уругваю, Чілі, Венецуелі...

КВІТНЕ БУДІВНИЦТВО

Хоч статистика явно не дописує (вірніше, її зовсім не існує), то все ж таки можемо погодитися з тим, що в обох Америках є таки досить українців. І на сліди їхні можна натрапити доволі часто. Споруджено багато українських церков, громадських будинків, а тепер уже стають до ладу українські відпочинкові та розвагові оселі. Належить ствердити широко й рішуче, що таке своєрідне «українське будівництво» квітне й розвивається всюди на американській землі. На нього ніколи не перестають збирати пожертви, йому безкоштовно дуже часто віддають свої вільні дні і години робітники, інженери, техніки, креслярі... Загалом же — на нього вгачуються грубі мільйони доларів.

Тому, якщо брати за показник оце будівництво, то українська родина за океаном ніби справді розростається... Але сама будова без змісту, без потрібної діяльності є мертвою. Можна що завгодно збудувати українськими руками, однак від цього лише воно українським не стане. Коли щось споруджується нами, то воно мусить бути обов'язково конче потрібним для української справи і заздалегідь призначене виключно для української мети.

Чи так воно є завжди?

Ой, далеко й далеко ні.

Мандруючи позлогою Бразилією, я особисто, на власні

очі зустрічався з фактами, про які й згадувати прикро.

В одному місці довгими роками пустою стояло велике приміщення колишньої української школи. »За непотребою в сучасних умовах«, його, зрештою, продали, а гроші використали... для нових будов. Іншим разом, з віддаленої української оселі повідомили, що там є велика площа й домівка, де давніше було українське товариство, а тепер... нема нічого. Згодом виявилось, що подібне явище не поодинокі. У великому місті дві українські громади були розсварені між собою. Одна з них побудувала добру муровану церкву на горі, а друга, таку ж саму — під горою. Це вже робилося на моїх очах. Сьогодні одна церква майже не діє; в чії руки вона перейде, сказати тяжко. В кількох місцевостях мені показували приміщення бразилійських шкіл, що їх »за понюх табаки« перебрали від колишніх українських товариств...

Це масмо не тільки в Бразилії, а і в Канаді, і в ЗДА, і в інших американських країнах. Масмо і таке, коли в першорядних будинках, поставлених українськими громадами у більших скупченнях нашої еміграції, поступово зникає українська мова, вона там ще міцно тримається в барах, де старше покоління продовжує »традиційно« навчати молодше:

»Гей, наливайте повні чари,
Щоб через вінця лилося,
Щоб наша доля нас не цура-
[лась,

Щоб краще в світі жилось...«

Та »українське будівництво« й далі триває посиленням гоним. От одна громада протягом близько сорок років уже набудувала всього, все ж зараз взялася споруджувати чимале

приміщення (що коштує значні гроші). призначене для... цілком бразилійського побутового закладу. На моє запитання, довголітній керівник цієї громади відповів:

— Наших людей найкраще тримати при будові. Тоді вони і жертвенні, і активні, і цікавляться суспільним життям...

А ця громада, між іншим, ще й досі не видала жодної поважної й цінної української книжки.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ЗАНЕПАДАЄ

Коли йдеться про книжки, про пресу, про національно-культурне життя, то воно кожного разу підносилося тоді, коли прибувала чергова хвиля українських емігрантів, а потім знову занепадало. Через те, коли брати за показник зміст тобто нашу духову діяльність, то, здається, українська еміграція за океаном все зменшується і зменшується.

Вже від довшого часу нова еміграція з України сюди майже не допливає. Скільки такий стан тягнутиметься — годі сказати. Відтак, помітно здає на силі українське духове та національно-культурне життя. В багатьох українських емігрантів це викликає не тільки занепокоєння, а й справжню тривогу, бо перед ними впрост стало питання: що далі буде, коли нас не стане?

І тут починаються нарікання на молоде покоління, народжене, вироще й виховане вже на американському ґрунті. Молодь, мовляв, сприймає все тільки чуже, своїм не цікавиться, нема кому передавати нашої духової та культурної спадщини. Прийнято говорити, що українська еміграція за океаном, крім кількох осіб у Канаді, одного-двох у ЗДА, з нового покоління не

дала більше людей для української справи бодай середньої руки, наприклад, мірила (хай простить небіжчик) Спиридона Черкасенка.

— Нічого не вдієш, чужа стихія заливає нашу молодь, відбирає її від нас, — можете на кожному кроці почути з уст старших українських громадян в обох Америках. Вони вказують на те, що на американській землі всього дуже багато, молоді люди тим захоплюються і нема (на їх погляд) такої сили, щоб цьому протистояти...

Тим часом, тяжкою працею і з тяжкою бідною, в деяких місцевостях повелося організувати з молоді хори та танцювальні групи. І успіх на їх долю випав просто величезний: їх запрошують виступати в іншонаціональних клубах, в телевізії, в театральних приміщеннях, а то й везуть до сусідніх міст. Усім хочеться почути й побачити молодих українських мистців, хоч, ще, звичайно, початкуючих аматорів.

Не знаю, як там стоїть справа в Канаді та ЗДА, але знаю, якою є вона в Бразилії. Співочий та танцювальний українські колективи існують лише в місті Курітібі. Сьогодні про них знає мало не вся Бразилія. Коли вони виступають у величезному міському театрі «Іваїра», що вміщує сім тисяч осіб, багато охочих бразилійців змушені з нічим повертати домі, бо для них уже забракло місць. Частими гостями вони є в телевізії, в найкращих бразилійських клубах, їх наперебій запрошують виступати перед учасниками різних всебразилійських конгресів. Успіх, нема де правди діти, величезний.

Проте, обидва колективи, співочий та танцювальний, на мою

особисту думку, ще не дотягають і до середнього позему (уявляю, скільки за ці слова на мою адресу котів навішають у Курітібі!). Треба ще багато й багато попрацювати і над строями, і над тональністю в співах, і над танцювальними образами, і... та сьогодні рецензії не пишемо, а говоримо на відносну тему лише принагідно.

В такому разі — в чім справа, чим пояснити такий успіх українських співаків та танцюристів з Курітіби?

Дуже просто — Бразилія нічого кращого не має, під культурно-мистецьким оглядом вона ще перебуває в пеленках, в колісці для немовлят. Саме це показали численні фестивалі в тій же Курітібі, не говорючи вже про щоденні звичайні радіо-телевізійні програми, які можна окреслити одним виразом: »заплющ очі і затули вуха«.

Виходить, чужа стихія — стихією, а таки наше рідне народне мистецтво куди більш змістовніше, більш вироблене та привабливіше. Воно найкраще сприймається різнонаціональними масами людей, навіть в далеко недосконалому виконанні.

В обличчі такого факту, серед наших старших громадян уже подекуди почувається деякий оптимізм, вони починають з задоволенням прорікати:

— Ну, покоління за нами ще прислужиться українській справі своїми голосами та ногами, а що далі буде, то тільки Бог Святий знає...

МІЖ СТУДЕНТАМИ

Признаюся одверто, я теж, опинившись на американській землі, вже давно підпав під подібний настрій, ілюзій собі ніяких не робив. Та ось, не-

давно, випадково мав зустріч зі студентами школи оо. Василіян у Курітібі. Всі вони монахи, в чорних рясах з білими ковнірцями, але... хлопці залишаються хлопцями: жваві веселі, енергійні, всім цікавляться.

При зустрічі, мене вражає, вірніше милує, а то й розчулює їхня мова. Незаймана, барвиста й соковита мова українського села. Сам я намагаюся говорити поменше, а все їх викликаю на балачки. Слухаючи їх, відчуваю ніби в полудневч літню спеку припав обома губами до кухля з джерельною водою. Всі мої співрозмовці народжені вже в Бразилії, батьки їх переважно також, а в деяких — і діди.

Василіянські студенти, крім, ясна річ, теологічних дисциплін, добре знають все про Україну: її історію, географію, сучасне становище, люблять співати українських народніх пісень і, будьте певні, вони протягом свого життя плекатимуть та ширитимуть все, що є краще в Україні, в українського народу.

Одним словом, потрапив на справжнє чудо. Та це — тільки початок, початок винятково гарного, приемного, а головне — багатонадійного.

Мої молоді співрозмовники дали знати, що вони видають журнал українською мовою. Нема чого розводитися — я той журнал захотів негайно побачити на власні очі. Мос прохання вдовольнили, доволі грубий архів опинився в моїх руках, а розлучився з ним лише по впливі трьох тижнів. Мав досить часу озайомитися з кожним окремих числом цього особливого видання.

Передо мною з'явився український журнал, що неперіодично виходить у Бразилії протягом кількох років, про існу-

вання якого, крім його відборців, мало хто знає.

Починався той журнал у духовній школі при українському монастирі, що розташований в далекій оселі-колонії. Писали його від руки, старанним каліграфічним почерком юнаки-студенти Василіянського чину. Вони ж його й редагували. Згодом те видання починає виходити відбитками на міміографі. Пізніше він переноситься до Пудентополя де його вже видають звичайним друкарським способом у видавничстві оо. Василіян. Всі численні співробітники журналу та його редактори — молоді люди, василіянські студенти, народжені й виховані на розлогіх просторах Бразилії.

Поступово студенти стають священиками, виїжджають на парохії, але з журналом зв'язку не поривають, ретельно одержують його та це й розповсюджують серед своїх вірних. Журнал поки що передплатників не має, існує лише за кошти пресового фонду. Та до того фонду надсилають свої можливі лепти всі його читачі. Дедалі зацікавлення ним збільшується, а відтак множитья його наклад. Він, як молодий дубок, що почав рости з закопаного в догідний ґрунт жолудя; від писання рукою кількох примірників, до друкарського видання більшим накладом — шлях, справді, чималий. Містить він досить різноманітний матеріал: знаходимо статті на релігійні теми, з української історії, про наші національні свята, епізоди із шкільного навчання, з студентського побуту, відображення життя українських осель у Бразилії, вірші та нариси. Мова українська в журналі не стільки літературно вибаглива, як, я сказав би, вибаглеродно народня, але вже в

певній обробці. Окремі речі, особливо де йдеться про подорожі по диких бразилійських місцевостях, написані мовою образною, соковитою, аж запашною, на що взагалі майстром є наш український нарід.

Читаючи сторінку за сторінкою, відчуваєш щире, органічне (природне) зацікавлення численних авторів того журналу всім українським, відчуваєш їхню українську психіку, таку ж вдачу (ментальність), такий же спосіб думання. Аж не віриться, що журнал пройшов шлях: Іваї-Прудентополь-Курітіба; все здається, що його видавали десь у Жовкві до днів московської окупації. Але титульна сторінка привертає увагу читача до правдивої адреси — вона таки в Бразилії...

Тримаючи цей журнал у своїх руках, знаючи його творців і натхненників, ніяк не погоджуйся тепер з тим, що нашу молодь в обох Америках обов'язково мусить з ніг до голови ввібрати в себе чужинецька стихія. Виходить, так воно не є. Побіжно пригадую собі, що при духовних інституціях у Бразилії утримуються з усіма належними правами світські початкові, а то й середні шко-

ли — англійські, французькі, німецькі, італійські... Хто їх закінчив (навіть дехто з нашої молоді), той навки зріднився з мовою свого навчання, з відповідною культурою, літературою. На жаль, нічого подібного ми ще не маємо. Як причина — подається брак коштів. Не вірно! Для такої важливої справи варто дещо взяти з так званого «українського будівництва», варто дещо урізати та скоротити його. Це піде тільки в користь загальної української справи.

Та рецептів давати не буду, то вже є похідне. Головне і єдине завдання цієї статті — відповіді на питання: чи можна, бодай значну частину нашої молоді на американській землі виховати в українському дусі, виховувати для української справи та добирати з неї діячів для відповідальних ділянок українського життя в майбутньому?

Так, можна. Незаперечним, незбитим доказом цьому є журнал, що його тримав у своїх власних руках.

До речі, цей журнал називається «Цвіркун».

II. Рій

Бразилія.



ЛЕЩЕТАРСЬКИЙ ТАБІР ЮНАЦТВА СУМА «КАРПАТИ»

Поїхати на зимовий табір було колись тільки мрією. Сьогодні — це вже дійсність. Зреалізувати це дала можливість новопридбана оселя Осередку СУМА ім. М. Павлушкова в Шікаго. Стосорокакрова посілість положена біля місцевості Барабу, Віскансін, в гарних гористих околицях, що нагадують наше Підкарпаття. Оселя своїм положенням добра на літні табори — бо де ж краще, як не в горах, — як також і на зимові.

Субота, 23 грудня 1961 р., була страшною в Шікаго й незабутньою для перших лещетарів. Сніг падав цілу ніч. Це не перешкодило юнакам прийти точно о 6-й год. рано під дім СУМА. Сніг по коліна, курява, холод. Лещата на дахах авт. Повитягали машини з-під снігу й 18 сміливців рушило в дорогу. Трохи їхали, трохи їхали, але таки доїхали.

Ще одна перешкода. Як дістатись на саму ферму? Доїзд засипаний двостоповим снігом. Скоро найшлась рада. «Ану, хлопці, попчаємо», — гукнув силач (200 фунтів) д. Досянович. Скоро авта були на подвір'ї. Команданта табору д. П. Надзикевича з його фольксвагеном то просто занесли на руках.

Команда табору складалась з друзів: П. Надзикевич — командант, Д. Багрій — обоз-

ний, Я. Куляс — заступник коменданта, інж. В. Левицький — інструктор, П. Гнатів — перша поміч.

За виїмком відомого спортовця і лещетаря інж. В. Левицького та членів Команди, всі таборовики мали перший раз лещета на ногах. Тому від самого початку пішла теорія в рух, а опісля практика. Неприємні на початку були ці практичні заняття, бо кожному приходилось купатися в снігу, а з прикрішких схилів з'їжджати на плечах. Другого дня вже все йшло трохи краще.

Вечорами юнаки мали змогу переконались, як то жилось колись при лоївці, електричного світла не було. Але й ці темні вечорі в досить холодній хаті (не було сокири, щоби нарубати дров) були веселі й корисні. Користаючи з того, інж. В. Левицький розказував юнакам про лещетарський спорт в Україні, а його доповняли голова Осередку д. М. Луцак та старші сумівці дд. Д. Багрій і Я. Конол.

На самий латинський Свят-Вечір підготували першу ватру — юносумівські вогні. Присвятили її Різду Ісуса Христа. Вперше понеслась цими горами й долами радісна пісня — «Бог Предвічний», «Тиха ніч», а за тим все нові і нові колядки.

Видно було на молодих об-



В ЛЕЩЕТАРСЬКОМУ ТАБОРІ СУМА

На фото: частина учасників першого лещетарського табору СУМА біля Шікаго із інструктором другим інж. В. Левицьким.

личчях те, про що співаємо в сумівській пісні:

Грає блиск на смаглих лицах,
Квітне радість у очах —
Пал завзяття й волі криця
В юних, сумівських серцях.

Під час табору відбулися змагання в з'їзді з гори на трасі одної милі. Першими трьома місцями поділилися юнаки-спортівці СК СУМА «Крила»:

1. В. Абрамюк,
2. С. Боднар,
3. М. Сідельник.

Від'їжджали юнаки, а юначки Оля, Марійка, Іня, Ірка — в крик: «Про юнаків дбаєте, а ми що, гірші? Ми теж хочемо їхати на лещетарський табір».

Трудно, як рівноправність, то готуємось вислати старших юначок, щоб і вони познайо-

милися з новим і корисним спортом і хоч на протязі кількох днів відчули чар зими в гарних гірських околицях, побачили чистий сніг, та надихалися свіжим повітрям.

*

Літом Управа Осередку будуватиме в оселі ставок для купання. В майбутньому на зміну лещетам можуть прийти лижви та гокей, бо буде власний лід. Юнаки, захоплені першим табором, вже уплянували, де треба збудувати скічно, як спорудити витягальну ливну, бо вихід під гору на американських лещетах, де п'ята прив'язана до дошки, є досить важкуватий.

С. Голяш

Керівник Відділу Ю СУМА

Осередок СУМА ім. Київ у Дітроїті

Осередок СУМА «Київ» це одна з найактивніших клітин організацій Визвольного фронту в Дітроїті. Осередок існує вже 10 років. За пройдений час зроблено дуже багато в ділянці культурного виховання і освіти членів Осередку, а в оточуючому чужому світі зроблено багато для пропаганди української визвольної справи. Кожного року члени Осередку беруть участь в різного роду українських і американських імпрезах, як в стейтових виставах, в «День Подяки» та інших, і завжди наш Осередок є одним із перших з-поміж різних організацій молоді в стейті Мішіган. Правда, усі ті успіхи треба завдячувати тому, що Осередок є добре організований, члени дисципліновані, існують гуртки мистецької самодіяльності, як танцювальні групи старших членів СУМ-у і юнацтва, дві оркестри — духовна і струнна, які беруть активну участь в різного роду імпрезах. Наприклад, наша танцювальна група разом із оркестрою «Дніпро» були запрошені до стейтової столиці Ленсінг на інавгураційну церемонію губернатора М. Вільямса і там, за їх гарний виступ і за чудовий український одяг, признано їм перше місце з-поміж кількадесяти молодечих організацій різних національностей.

Дякуючи добрій управі Осередку «Київ», яку ми маємо кожного року, і співпраці між членами, ми провадимо спільно, завжди і всюди, пропагандивну діяльність серед чужинецького оточення на користь України і її поневоленого, але нескореного народу, який стоїть в безпосередній боротьбі проти московських окупантів.

Ось декілька фактів із життя і діяльності нашого Осередку.

Після трьох років існування Осередку управа почала організувати відділ юних членів СУМ-у, який названо «Відділ Юнацтва СУМА ім. Полтава при Осередку СУМА «Київ». Референти юнацтва при управі Осередку багато попрацювали, щоб довести відділ до такого стану, в якому він є тепер. Юнацький відділ нараховує 80 членів, хлопців і дівчат, які поділені на окремі ланки із ланковими і виховниками на чолі. Тому не дивно, що кожного дня в тижні домівка «Українського Народнього Дому» зайнята ланками юнацтва, які провадять зайняття, виховну працю.

Слід відзначити, що кожного року Осередок влаштовує табори для юнацтва СУМ-у. Референти Ю. СУМ-у друзі М. Сулима, Ф. Токрачук, Е. Василина, М. Терлецький із своїми помічниками на протязі

всіх тих років були правдивими опікунами нашого відділу Ю. СУМА. Особливо вдячні ми мусимо бути нашим виховникам юнацтва проф. Я. Яворівському, проф. М. Дольницькому, д. Л. Футала, п. П. Сої, пані проф. Гоїв і проф. Сточанському. Вони віддають свій час і знання, щоб навчити кожного юнака і юначку хто вони, що це Україна, за що боровся, бореться і буде боротися український нарід.

Один раз у місяць відбуваються спільні сходи усіх ланок юнацтва, на яких бувають присутніми всі референти, виховники, ланкові і члени ланок. Такі сходи — це ніби місячні іспити ланок, після яких найкращі з ланок одержують відзначення, що і служить заохотою до продовження праці. Спільними сходами ланок відзначаємо всі історичні дати і національні свята українського народу.

Виховна праця в нашому відділі Ю. СУМА не йде намарно. Коли діти вступали в члени відділу Юнацтва, то більшість з них не знала української мови, а тепер на ланкових сходах чи зайняттях чути тільки рідну українську мову. Наскільки корисною є праця в СУМ-і можна собі уявити з такого прикладу: в юнацькому відділі «Полтава» є діти, яких батьки народилися вже у ЗДА і, звичайно, не вживають вдома української мови. Коли їх діти навчилися рідної мови в СУМА, тоді і

батьки були примушені говорити до них по-українському.

Як було згадано вище, при Осередку існують танцювальна група та оркестра юнацтва. Танцювальну групу провадить д. М. Терлецький; оркестру провадила п. Соя, а тепер — проф. Сточанський. Також існують гуртки вишивальниць і хорівий.

Кожного року юні члени Осередку беруть участь в річному святі університету в м. Васнат, куди їх запрошують управителі тієї інституції. Це відбувається завдяки членові СУМА д. М. Калиничові, який познайомив наше юнацтво з ними.

Слід згадати, що Осередок влаштовує т. зв. радіо-годину юнацтва з радіовисильні друга ред. З. Тарнавського в Дітроїті. Радіопрограми нашого Осередку завжди є зв'язані з визначними подіями чи історичними роковинами і завжди дбайливо підготовані.

Тепер повернемося ще до діяльності старших членів Осередку «Київ». Крім внутрішньої праці зі своїми членами. Осередок бере активну участь в культурно-освітній і освідлюючій діяльності, яку провадять всі організації українського Визвольного фронту, а часто буває ініціатором різних імпрез. В 1955 р. при Осередку було створено духову оркестру. Вже більше, ніж чотири роки виходить журнал «Сумівський стяг», який допомагає у виховній праці. В бе-



В жовтні 1961 р. Осередок СУМ-у в Рубе, Франція, святкував своє десятиріччя. З тієї нагоди відбувся великий концерт та прийняття. У святі взяли участь Кир Володимир Маланчук, Екзарх українців католиків у Франції, який відправив Службу Божу, та Голова Центральної Управи СУМ-у д. О. Коваль. На концерті з великим успіхом виступав хор і танцювальний гурток Ю СУМ-у з Парижу, який був туди запрошений. На фото: танцювальний гурток з Рубе виконує народний танок.

резні 1958 року було куплено оселю, дякуючи матеріяльний допомозі членів Осередку «Київ». Терен оселі, яку названо іменем нашого Осередку (Оселя «Київ»), призначений в першу чергу для виховних цілей обох Осередків СУМА в Дітройті. Думка про купівлю оселі була підтримана всіма організаціями Визвольного фронту, а це значить широкими колами української громадськості. Вони допомогли морально і матеріяльно, стали її членами. За короткий час вдалося оселю розбудувати і пристосу-

вати її до наших виховних і відпочинкових вимог. Крім таборів Ю. СУМА з обох Осередків у Дітройті, в минулому році там відбувся Здвиг СУМА, та багато інших імпрез.

Дякуючи тій великій ідеї, для якої створена наша Співка, вірі кожного члена в українську людину і надії на недалеке визволення нашої рідної Батьківщини, ми ростем, розвиваємося і з вірою в Бога ідемо вперед, до кращого завтра України і цілого нашого поневоленого, але нескореного народу. Честь України — готов боронити! **Гр. Королишин**

ЗАПОРОЖЦІ ЧИ РЕЕСТРОВИКИ?

(Слово в дискусії)

Студія «Чим є козацтво в нашій історії?» автора М. Мироненка, що була поміщена в «Авангарді», вимагає обговорення тому, що доля України, очевидно, залежатиме від того, чи наші наступники будуть «запорозжцями» чи «реестровиками». Щоб зменшити розмір моєї статті, не вельми суттєві місця студії, що мають помилкову або поверхову оцінку козащини, не заторкую.

Шановний Автор студії на різні лади захваляє запорозьких козаків і ганьбить, очорнює та глузує з реестровиків і їх провідної верстви і то не слушно. Він пише: «І була польська імпер'яльна диверсія в вигляді «реестрового козацтва», щоб цей український національно-визвольний рух обхідним маневром здушити». Навпаки, реестровиками Польща здушила свою велич того часу, бо реестровики були, окреслюючи теперішнім словом, п'ятою колоною українців у польському війську. Як відомо з історії, та п'ята колона допомогла запорозжцям під проводом реестровика — пана Б. Хмельницького — нанести рішальну поразку польському коронному війську.

Шановний Автор ганьбить реестровиків за те, що вони були під хороговою польського короля і т. п. Дійсно, там було лише тіло реестровиків, а душі їх були під українським прапором. Статут реестровиків під чужою окупацією України був корисною для України необхідністю, бо реестровики мали змогу не тільки військову штуку вивчати, але, завдяки реестру, посідали землю, вчили своїх дітей; реестр зберіг для України свідому, вишколену за зразками Заходу провідну верству — українське панство, без чого годі було мріяти про державність України. Січ мала г'йськовий вишкіл, але загальноосвітніх шкіл там не було, тому у великій мірі кадри Січі були з реестрового козацтва, а щоб обсадити січовими людьми апарат в самостійній Україні — таке запорозжцям було й не до подумання. Вони й не прагнули до цього й не претендували на якийсь провід у державі; в розумінні запорозжців то була справа реестровиків. Для запорозжців Січ-мати — понад усе.

Запорозжці відігравали роллю збройного п'ястука, там концентрувалася сила «черні», а

закінченого політично-державного організму там не було й про таке там не дбали.

Кожний рух має світлі і темні сторінки своєї історії, тож похвалу чи ганьбу наступникам треба робити не тільки з оцінки того чим був і що зробив рух за час свого буття, а ще й з того, що дала наступникам спадщина, в данім випадку спадщина козацького руху.

Збройним п'ястуком України запорожці були тоді, коли вони перебували під командою добре свідомих старшин, переважно із реєстровиків. Якщо треті сили, а це легко було зробити серед невиробленого загалу запорожців, виборн'стю усували державницько мислячий провід, тоді запорозькі козаки наносили ненаправну шкоду Україні.

Історія нам свідчить, що коли гетьман Виговський в 1659 р. своїми реєстровиками в союзі з татарами громив московське військо під Констопом, то запорозькі козаки приймали «жалован'є» та подарунки московського царя... Ця реbelie врятувала Московщину, а панування москаля в Україні закріпилося аж по сьогодні, а козацтво обох віток знищено в Україні. На кістках реєстрового козацтва побудував москаль Петербург, канали, крпості і т. д. Але консервативний дух козака реєстровика витримав тиск ворога, не віддав своїх земель ворогові,

як запорожці це зробили, — навпаки, ті землі (реєстровиків) стали базою нашого національного і державного відродження.

Нащадки козацьких старшинських родів дали плеяду діячів українського національного відродження: письменників, поетів, науковців, політиків. Наші провідні впливові пани (хай царствують) добилися самоуправи у формі земств і цим створили по селах, місточках і містах розвій шкільництва, зокрема фахового, безкоштовне медичне обслуговування, піднесення сільського господарства і т. д. Тож минуле нам свідчить, що реєстровики вірно робили, що ціпко трималися ставків, млинків і вишневих садків, хоч з цього іронізує Автор студії.

Після того як при байдужості запорожців москалі зломали хребет реєстровикам, Запор'зька Січ без спротиву була зруйнована, а запорозькі козаки переселені на Кубань, де січові гуляки стали гречкосіями...

Шановний Автор студії не має рації, возвеличуючи запорожців, хоч би тому, що не нащадки запорожців ішли до нащадків реєстровиків збуджувати в них приспані національні почуття, а навпаки, нащадки реєстровиків ішли освідомлювати кубанців. Національна свідомість і прагнення до самостійности переховувалися у гетьманських палацах, пансь-

ких хоромах та на покутях будинків нащадків реєстровиків (бібліотеки, родові архіви, реліквії, традиції, перекази тощо).

Вжите Автором окреслення Винниченка та інших соціалістичних діячів »реєстровиками«, хоч і в лапках, не відповідає дійсності. Провід Центральної Ради наші батьки і діти звали городськими (міськими) паничами, себто в розумінні непродуцентів, людей, які не мисли-

ли господарськими категоріями тож і державне відродження України для них було мало-значущим... Можна з певністю твердити, що якби провід Центральної Ради був у руках реєстровиків, то Україна була б покозачена й большевики України не загарбали б.

Л. Р. Суслик

Від Редакції: Правдиве прізвище автора цього виступу в дискусії відоме Редакції.

С. Капітанчик

З творчости членів СУМ-у

ЖИВИ, УКРАЇНО!

Вірю, Україно, ти будеш держава, —
В сім'ї волелюбного світа:
Слава героям, Україні слава
І многая, многая літа!

Настане пора і твій стяг у блакить,
Мов птах той могутній, зірветься...
По довгим мовчанню, неволі століть
Наш вільний парламент збереться.

І слово останнє, державнє, своє
Рішуче на всесвіт прокаже...
Всі землі в єдино він міцно скує
І всі суперечки розв'яже...

Освятимо волю великих тих днів
Ми актом на хвилях етеру,
Що крові ціною геройських борців
У нову вступаємо еру.

На прапорах наших є гасла святі,
Що їх зберегли ми по нині.
Вірим, що здійснимо їх в нашім житті:
»Воля народам, воля людині!«

ЗБІРКА НА ФОНД ЮНАЦТВА СУМ-у 1961 р.

БЕЛЬГІЯ

Осередок:	Зібрана сума
Льєж	5515 фр.
Звартберг	3500 "
Вам	1100 "
Ватерсхей	1000 "
Шарлеруа	760 "
Тамін	320 "
Тразені	315 "
Мораж	300 "
Разом	12810 фр.

Добродієм Ю. СУМ-у став: о. **А. Рижак**, Ватерсхей — 1000 фр., а фундаторами: пп. **Микола Друкарчук**, Льєж, **Василь Проць**, Льєж, **Микола Корнійчук**, Звартберг і **Василь Козицький**, Звартберг, що зложили по 500 фр.

ЗЛОЖИЛИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «АВАНГАРДУ»

М. Кулешір, Тедфорд — 5/-,
Т. Дуда — 5/-, М. Аннюк,
Брадфорд — 5/-, О-к СУМ
Ковентрі — 14/-, О-к СУМ
Аштон — 1. 10/-.

КАНАДА

Осередок:	Зібрана сума
Ю. СУМ, Монреаль	\$100.00
Ю. СУМ, Калгари	\$ 28.00
Збірка на святкуванні 50-річчя п. Р. Паладій- чука	\$ 26.00
Збірка в п. Макарів , Віндзор	\$ 10.00
Ю. СУМ, Вал д'Ор	\$ 5.00
Бицик Василь , Актон, збірка	\$ 5.00

Разом \$174.00

На пресовий фонд «Авангарду»: п. **Іван Бартків**, Флінт, — \$1.00

**Приєднали
нових передплатників:**
Григорій Корб'як з Осередку СУМ-у ім. Пилипа Орлика в Дітроїті втягнув на передплатників дотепершніх відборців «Авангарду» та приєднав нових, разом 22 передплатники. Це гарний приклад розбудови сумівського видавництва.

Всім жертводавцям висловлюємо наше щире спасибі.

Адміністрація

Чи Ви придбали собі
ФОТО-АЛЬБОМ
»СУМ НА ЧУЖИНІ«?

Замовляйте в канцеляріях Крайових Управ

ПЕРЕДПЛАТА «АВАНГАРДУ» НА 1961 РІК

Умови передплати:

в ЗДА і Канаді	—	річно шість чисел	—	2.50 дол.
	—	одне число	—	0.50 дол.
в Англії	—	річно	—	15 шил.
	—	одне число	—	3 шил.
в Австралії	—	річно	—	25 шил.
	—	одне число	—	5 шил.
в Франції	—	річно	—	10 н. фр.
	—	одне число	—	2 н. фр.
в Бельгії	—	річно	—	100 фр.
	—	одне число	—	20 фр.
в Німеччині	—	річно	—	6.00 н.м.
	—	одне число	—	1.30 н.м.

В інших країнах відповідно до американського долара.

Передплату висилати банковими чеками на адресу:

UNION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE

Comité Central

72, Boulevard Charlemagne, Bruxelles 4, BELGIQUE.

.....□□.....

ЧИТАЧАМ І КОЛЬПОРТЕРАМ «АВАНГАРДУ» В ЗДА

Просимо всі грошові розрахунки (передплату, залежності тощо) за «Авангард» від нині робити лише через Головну Управу СУМА в Нью Йорку.

Адм. «Авангарду».

.....□□.....

ДО ЧИТАЧІВ-ПЕРЕДПЛАТНИКІВ І КОЛЬПОРТЕРІВ «АВАНГАРДУ» У В. БРІТАНІЇ

Просимо всіх передплатників і кольпортерів у В. Британії своєчасно розчислятись за отримані журнали. Певне число передплатників як і кольпортерів є в постійному задовженню за журнал. Щоб оминути зайвих пригадок, просимо негайно розчислитись за отримані числа журналу «Авангард».

Грошові розчислення просимо слати перекресленими грошовими чеками (моні ордерами) на адресу:

Mr. P. Lenkiwsky
19. Hamilton Road,
Dollis Hill,
London, N.W.10.



3 Друкарні Української Видавничої Спілки
в Лондоні

Printed by Ukrainian Publishers Ltd.,
237, Liverpool Rd., London, N.1.